

ÖREBRO
TEOLOGISKA
HÖGSKOLA
en del av ALT

Herrens ark i 1 Samuel

En exegetisk analys av arkens teologiska funktion
i 1 Sam 4:1–7:1

C-uppsats i BV232R, 15hp
Annkathrin Kirimwumugabo

Examinator: Tommy Wasserman
Handledare: Lena-Sofia Tiemeyer
Inlämningsdatum: 2021-03-30
Antal ord: 18837

Abstract

The purpose of this essay is to examine the description of the theological function of the ark in 1 Samuel. The examination is prompted by two questions: (1) How is the theological understanding of the ark presented in the various redaction layers of the ark narrative (1 Sam 4:1–7:1)? (2) In what ways can the ark be said to represent God's presence? I shall use a text-historical method and analyze 1 Sam 4:1–7:1 from a redaction-critical perspective.

My conclusion is that 1 Sam 4:1a(GrT^B), 1b–5, 10–18a contain the original ark narrative. In this narrative, representing the Zion-Sabaoth theology, the ark embodies God's presence. Through inner-biblical exegesis (1 Sam 4:19–22), the ark narrative is expanded, and the theological function of the ark is reinterpreted. According to this theological understanding, namely the Glory theology, the ark represents the glory of God which can be withdrawn and go into exile. The final redactions in 1 Sam 5:1–6:14, 15 and 1 Sam 6:17–7:1 point back to the Zion-Sabaoth theology.

Keywords: Ark narrative, ark, Zion-Sabaoth, Glory theology, 1 Samuel, redaction layer, יהוה, כבוד, צבאות

Förkortningar

<i>ABD</i>	<i>Anchor Bible Dictionary</i>
ANE	Ancient Near Eastern
ASV	American Standard Version
B2000	Bibel 2000
BDB	Brown Driver Briggs
BKAT	Biblischer Kommentar, Altes Testament
BZAW	Beihefte zur Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft
CWK	Christian Wilhelm Kyhl
EHAT	Exegetisches Handbuch zum Alten Testament
ESV	English Standard Version
FAT	Forschung zum Alten Testament
FRLANT	Forschung zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments
<i>GK</i>	<i>Gesenius Kautzsch</i>
GrT	Grekiska texten
HBM	Hebrew Bible Monographs
IBC	Interpretation: A Bible Commentary for Teaching and Preaching
<i>JBL</i>	<i>Journal of Biblical Literature</i>
JSOT	Journal for the Study of the Old Testament
JSOTS	Journal for the Study of the Old Testament, Supplement Series
KJV	King James Version
KHC	Kurzer Hand-Commentar zum Alten Testament
LUTH12	Luther Bibel 1912
MT	Masoretiska texten
NASB	New American Standard Bible
NIV	New International Version
NRSV	New Revised Standard Version
OTL	Old Testament Library
SBL	Society of Biblical Literature
SBLAIL	Society of Biblical Literature: Ancient Israel and Its Literature
SFB15	Svenska Folkbibeln 2015
TOTC	Tyndale Old Testament Commentaries
<i>VT</i>	<i>Vetus Testamentum</i>
VTS	Vetus Testamentum, Supplement
WBC	Word Biblical Commentary
ZBK	Züricher Bibelkommentare

Innehåll

Kapitel 1: Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och problemformulering	1
1.3 Material och avgränsning	1
1.4 Metod och disposition	2
1.5 Forskningsöversikt	3
1.5.1 Det deuteronomistiska historieverket	3
1.5.2 Samuelsböckernas plats i DtrH	4
1.5.3 Arkberättelsens omfång	4
1.5.4 Olika tolkningar av Guds närvaro	6
Kapitel 2: Olika tolkningar av Guds närvaro	8
2.1 Sion-Sebaot teologi	8
2.2 Härlighetsteologin	9
2.3 Namnteologin	10
2.4 Sammanfattning	11
Kapitel 3: Arkens erövring (1 Sam 4)	12
3.1 Struktur	12
3.2 Israels första nederlag (1 Sam 4:1–4)	12
3.3 Israels andra nederlag (1 Sam 4:5–11)	14
3.4 Rapporten från slagfältet till Eli (1 Sam 4:12–18)	16
3.5 Rapporten när Pinehas hustru (1 Sam 4:19–22)	17
3.6 Arkberättelsens litterära kontext och syfte	18
3.7 Arkens teologiska funktion	19
Kapitel 4: Arken hos filistéerna (1 Sam 5)	21
4.1 Struktur	21
4.2 Arken i Dagens tempel (1 Sam 5:1–5)	21
4.3 Herrens tunga hand över filistéerna (1 Sam 5:1, 6–12)	24
4.3.1 Likheter med Exodusberättelsen	26
4.4 Arkberättelsens litterära kontext och syfte	27
4.5 Arkens teologiska funktion	27
Kapitel 5: Arkens väg tillbaka (1 Sam 6–7:1)	29
5.1 Struktur	29
5.2 På vilket sätt ska arken sändas tillbaka? (1 Sam 6:1–9)	29
5.3 Arken anländer på israelitiskt område (1 Sam 6:10–16)	32
5.4 Arken i Bet-Shemesh (1 Sam 6:17–7:1)	33
5.5 Arkberättelsens litterära kontext och syfte	35
5.6 Arkens teologiska funktion	35
Kapitel 6: Slutsats	37
6.1 Katastrofberättelsen (1 Sam 4:1a[GrT ^B], 1b–5, 10–18a)	37
6.2 Den utökade arkberättelsen (1 Sam 4:6–9; 5:1–6:14, 16)	38
6.3 Senare tillägg (1 Sam 6:15; 6:17–7:1)	39
6.4 Arkberättelsen i 1 Samuelsboken	39
6.5 Avslutande reflektioner	40
Appendix	41
Källförteckning	42
Tryckta källor	42

Kapitel 1: Inledning

1.1 Bakgrund

Arken är ett fascinerande och samtidigt omdiskuterat objekt bland forskare idag. Gamla testamentets böcker uppvisar ingen enhetlig uppfattning av arkens betydelse eller utseende.

Under tiden som Israels folk vandrar i öknen leds de av arken som är den centrala symbolen för Herrens närvaro bland sitt folk (4 Mos 10:33–36). Arken har en betydelsefull roll när folket går torrskodda över floden Jordan (Jos 3–4) samt i erövringen av staden Jeriko (Jos 6). Texterna skildrar hur Herrens makt och närvaro tydlig förknippas med arken. Leder detta till att israeliterna tror att de kan styra Guds handlande genom att ta med sig arken när de behöver Guds hjälp? Följer Gud med överallt dit man tar arken eller har israeliterna missuppfattat arkens funktion?

1 Sam 4 berättar om israeliternas strid mot filistéerna. Efter ett första nederlag tar israeliterna arken med sig i striden och känner sig därför segervissa men trots arkens närvaro lider de återigen ett stort nederlag. Filistéerna erövrar arken och tar den med sig medan israeliterna sörjer dess förlust som en bortgång av Guds härlighet. Betyder det att Gud har blivit besegrad eller har han lämnat israeliterna?

Vid en närmare analys av detta ämne uppstår en mängd olika frågor: Vad är arkens teologiska funktion och hur är den tänkt att ”användas”? Är Gud per automatik närvarande genom arken och vilken roll spelar israeliternas förbund med Gud för arkens funktion?

1.2 Syfte och problemformulering

Syftet med denna uppsats är att undersöka beskrivningen av arkens teologiska funktion i 1 Samuelsboken. För att uppnå detta syfte har jag för avsikt att söka besvara följande frågor: (1) Hur presenteras den teologiska förståelsen av arken i arkberättelsens olika redigeringslager (1 Sam 4:1–7:1)? (2) På vilket sätt kan arken sägas representera Guds närvaro?

1.3 Material och avgränsning

För att uppnå mitt syfte och besvara min frågeställning använder jag mig av relevanta primär- och sekundärkällor. Min primärkälla i denna studie är arkberättelsen i 1 Sam 4:1–7:1. Även andra texter i Gamla testamentet där arken omnämns kan vara relevanta eftersom de ger en bakgrund till den teologiska förståelsen. Som sekundärkällor använder jag mig av exegetiska bibelkommentarer, teologiska uppslagsverk, hebreiska lexikon, monografier och artiklar.

Jag har valt att fokusera på arkberättelsen i 1 Sam 4:1–7:1 eftersom dessa kapitel utgör de huvudsakliga texterna i vilka arken omnämns i 1 Samuelsboken. På grund av arbetets begränsade omfattning kommer jag hålla mig inom 1 Samuelsboken. Jag exkluderar 2 Sam 6 från min studie eftersom jag anser att detta kapitel är ett senare tillägg som anknyter till berättelsen i 1 Sam 4:1–7:1 (se 1.5.3). Jag kommer inte heller datera de olika redigeringslagren eftersom detta inte är viktigt för min frågeställning.

1.4 Metod och disposition

Jag använder mig av en text-historisk metod och analyserar 1 Sam 4:1–7:1 ur ett redaktionskritiskt perspektiv. Det är allmänt känt att de bibliska skrifterna inte har skrivits ner i ett streck utan att de har bearbetats under en längre tidsperiod. Med hjälp av redaktionskritiken är det möjligt att identifiera dessa redigeringslager i texten vilka avspeglar de olika redaktörernas teologiska föreställningarna. Redaktionskritikens mål är att fastställa betydelsen av dessa redigeringar och visa hur dessa ändringar i traditionshistorian relaterar till den slutgiltiga texten.¹ En senare redaktör tolkar alltså ett tidigare lager i texten genom att redigera eller utöka texten, vilket beskrivs med uttrycket *Fort-schreibung*.

Den nyare forskningen har börjat förstå *Fortschreibungsprocessen* som innerbiblisk tolkning. Efter upptäckten av Qumranrullarna blev det tydligt att gapet mellan de bibliska skrifterna och traditionen inte är så stort som tidigare antagits.² Michael Fishbane belyser att innerbiblisk tolkning redan börjar i och med de bibliska skrifternas tillkomst och inte först efter att de bibliska böckerna är skrivna.³ Innerbiblisk tolkning är alltså studien av hur en senare biblisk författare använder sig av tidigare bibliskt material inom Gamla eller Nya testamentets kanon. När en senare författare citerar, tolkar, utökar och korrigerar genom tillägg eller avdrag kan det ha konsekvenser för den omedelbara nära kontexten (t.ex. 1 Sam 9:9), för en del av boken (t.ex. överskriften i Am 3:1; 5:1) eller för en hel bok (t.ex. Jes 35 som övergång till deuterokesaja).⁴

Jag inleder min studie med en beskrivning av olika tolkningar av Guds närvaro i Gamla testamentets texter (kapitel 2). Därefter presenterar jag en exegetisk tolkning av texterna i 1 Sam 4:1–7:1 (kapitel 3–5). I min tolkning fokuserar jag i enlighet med min metod på hur arkberättelsen gradvis har växt fram och redigerats och hur de olika redigeringslagren avspeglar olika teologiska förståelser av arken. Jag diskuterar samtidigt hur dessa lager förhåller sig till varandra. I min analys kommer jag att utgå ifrån den masoretiska texten (MT) men diskuterar genomgående de textställena där den grekiska texten (GrT) uppvisar väsentliga skillnader. En annan viktig nyckel för tolkningen av 1 Sam

---

¹ Hayes och Holladay 2007, 127–128.

² Kratz 2004, 126.

³ Fishbane 1985, 18f.

⁴ Schmid 2000, 3–4.

4:1–7:1 är analysen av redigeringslagrens litterära kontext. Därför undersöker jag även den snäva och vida kontexten av varje lager samt beskriver hur redigeringslagrens *Sitz in der Litteratur* ökar förståelsen av tolkningen. I kapitel 6 presenterar jag min slutsats.

1.5 Forskningsöversikt

Det finns tre olika frågor som behöver diskuteras för att lägga en grund till min forskning. Den första är det deuteronomistiska historieverkets ändamål (hädanefter DtrH) och dess redigeringslager. Därefter följer debatten kring Samuelsböckernas plats i DtrH och avslutningsvis frågan om arkberättelsens omfång.

1.5.1 Det deuteronomistiska historieverket

Martin Noth publicerar 1943 boken *Überlieferungsgeschichtliche Studien. Die sammelnden und bearbeitenden Geschichtswerke im Alten Testament*⁵ vilken blir startskottet på diskussionen om DtrH. Noth argumenterar för att böckerna från 5 Moseboken till 2 Kungaboken är skrivna och redigerade av en enda författare som han kallar för deuteronomisten (Dtr).⁶ Denna författare använder sig av en mängd olika traditioner och material med vilka han under den babyloniska exiltiden skapar ett sammanhängande litterärt verk med en enhetlig teologi. Enligt Noth är DtrH en beskrivning och tolkning av Israels och Judas historia som förklarar Jerusalems förstörelse och varför folket befinner sig i exil.

Noths hypotes har både kritiserats och vidareutvecklats av olika teologer. Frank Moore Cross menar i boken *Canaanite Myth and Hebrew Epic: Essays in the History of the Religion of Israel* (1973) att det finns två olika redigeringslager i Noths DtrH.⁷ Den första sammanställningen (Dtr¹) skrevs enligt Cross under Josias regeringstid och har en positiv syn på monarkin. Under exiltiden blir den första sammanställningen utvidgad och redigerad (Dtr²) för att kunna ge en förklaring till Jerusalems fall. Denna redigering har en negativ inställning till monarkin.

I likhet med Cross fokuserar också Rudolf Smend på olika redigeringslager i DtrH i kapitlet ”Das Gesetz und die Völker. Ein Beitrag zur deuteronomistischen Redaktionsgeschichte” i boken *Probleme biblischer Theologie* (1971).⁸ Smend börjar med att identifiera en deuteronomistisk historiker (dtrH) som källa till den första upplagan av DtrH som är skriven under exiltiden. I sin studie om Josuaboken lägger han dessutom märke till texter om laglydnad som han menar har lagts till i en senare redigering och tillskriver dem en så kallad nomist (dtrN). Hans teori om olika deuteronomistiska redaktioner vidareutvecklas av Walter Dietrich som använder den på Samuels- och

---

⁵ Jag använder den engelska översättningen: Noth, Martin. *The Deuteronomistic History*. 1981. JSOTS 15. Sheffield: JSOT Press.

⁶ Noth 1981, 4–11, 89.

⁷ Cross 1973, 274–289.

⁸ Smend 1971, 494–509.

Kungaböckerna i vilka han även upptäcker en profetisk deuteronomist (dtrP) som är ansvarig för de profetiska tilläggen.⁹

Utav de här modellerna står jag närmast den sistnämnda. Jag tycker att det verkar mest troligt att det finns flera redaktörer som både har utökat och omarbetat DtrH.

1.5.2 Samuelsböckernas plats i DtrH

Cynthia Edenburg och Juha Pakkala skriver i inledningskapitlet av sin bok *Is Samuel among the Deuteronomists: Current Views on the Place of Samuel in a Deuteronomistic History* (2013) att Samuelsböckerna ofta anses vara den svaga länken i DtrH.¹⁰ Författarna menar att Samuelsböckerna uppvisar mindre deuteronomistiska uttryck och verkar vara mindre påverkade av deuteronomistiska ideologier jämfört med de andra böckerna i DtrH. Teologer som har diskuterat Samuelsböckernas plats i DtrH är många. Walter Dietrich följer Noths antagande att DtrH sträcker sig från 5 Moseboken till 2 Kungaboken.¹¹ Med utgångspunkt i Timo Veijolas verk beskriver Dietrich hur de olika tre redigeringslagren (dtrH, dtrP, dtrN) är synliga i Samuelsböckerna vilket leder honom till slutsatsen att 1–2 Samuelsboken tillhör DtrH.¹²

Ernst Axel Knauff däremot menar att Samuel- och Kungaböckerna i sin nuvarande form inte är deuteronomistiska utan profetisk litteratur som formades av profetiska redaktörer kring 400 f.Kr.¹³ Enligt honom är bara den tidigare enheten ”Book of the Kingdoms” en del av DtrH. Denna enhet användes för att skapa Samuel- och Kungaböckerna men anses vara mycket mindre i omfång än böckerna i sin nuvarande form.

Jag håller med Dietrich och anser att 1–2 Samuel i sin nuvarande form är en del av DtrH även om det bara finns ett fåtal spår av det. Samtidigt är jag medveten om att 1 Sam 4:1–7:1 bara uppvisar ett fåtal deuteronomistiska redigeringar, om några alls.¹⁴

1.5.3 Arkberättelsens omfång

En annan diskussion som är viktig för min frågeställning är arkberättelsens omfång och syfte i 1 Samuelsboken. Leonhard Rost argumenterar 1926 i sin bok *Die Überlieferung von der Tronnachfolge Davids* för att arkberättelsen (1 Sam 4:1b–7:1; 2 Sam 6) tidigare har varit en fristående berättelse

---

⁹ Dietrich 1972, 108.

¹⁰ Edenburg och Juha (red) 2013, 2–3.

¹¹ Dietrich 2013, 39–60.

¹² Veijola, Timo. 1975. *Die ewige Dynastie: David und die Entstehung seiner Dynastie nach der deuteronomistischen Darstellung*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

¹³ Knauff 2013, 149–150.

¹⁴ Dietrich presenterar vilka verser han tillskriver dtrH, dtrN, dtrP och hur hans indelning skiljer sig ifrån Timo Veijolas (Se Dietrich 2013, 45–46). Dietrich anser att 1 Sam 4–7:1 inte visar några tecken på deuteronomistisk redaktion (däremot skriver han i sin tidigare kommentar att 4:18b är ett deuteronomistiskt tillägg (Dietrich 2006 3:211. Se 3.4)). Timo Veijola tillskriver följande verser dtrH: 1 Sam 4:4b, 11b, 17ba, 19ay, 21b, 22a..

baserad på en äldre text som sedan har infogats i 1 Samuelsboken.¹⁵ Syftet med denna berättelse är att beskriva hur arken kommer tillbaka till Jerusalem och genom detta legitimera David som kung. Många tidigare forskare håller med Rost i hans sätt att definiera arkberättelsens omfång. I mer nutida forskning har däremot andra åsikter vuxit fram.

Den största kritiken riktas mot Rosts inkludering av 2 Sam 6 som en del av en tidigare arkberättelse och därmed också mot hans syn på berättelsens syfte. I boken *Die Ladeerzählung des ersten Samuelbuches. Eine literaturwissenschaftliche und theologiegeschichtliche Untersuchung* (1973) påstår Franz Schicklberger att arkberättelsen bara inkluderar 1 Sam 4:1–6:14, 16.¹⁶ Genom denna avgränsning menar han att syftet med berättelsen är att betona att Jahve fortfarande är kopplad till arken. Detta blir tydligt i texten utan att arken behöver komma till Jerusalem (2 Sam 6). Han menar att arkberättelsens teologi står i konkurrens till Sionsteologin.

Patrick D. Miller Jr. och Jimmy Jack MacBee Roberts kommer fram till ännu en annan indelning av arkberättelsen. I sin bok *The Hand of the Lord: A Reassessment of the "Ark Narrativ" of 1 Samuel* (1977) argumenterar de för att arkberättelsen redan börjar i 1 Samuel 2 (vv. 12–17, 22–25, 27–36) och sträcker sig fram till 1 Sam 4:1–7:1.¹⁷ Syftet med berättelsen är därmed att visa Jahves makt och hans avsikt att straffa prästen Elis hus.

Antony F. Campbell kritiserar både Schicklberger och Miller och Roberts i *Yahweh and the Ark: A Case Study in Narrative* (1979) för att de inte uppmärksammar 2 Sam 6 som en del av arkberättelsen. Han håller fast vid sin tidigare ståndpunkt att arkberättelsens omfång är 1 Sam 4–6 och 2 Sam 6 och följer därmed Rost.¹⁸ Syftet med berättelsen är att visa att alla händelser i samband med arken sker enligt Jahves fria vilja.¹⁹ Arken flyttas först till Jerusalem när Jahve tillåter det.

Peter Porzig riktar kritik mot Rosts teori i boken *Die Lade Jahwes im Alten Testament und in den Texten vom Toten Meer* (2010). Porzig menar att arkberättelsens texter har redigerats många gånger under tidens gång och därför ser han det som högst osannolikt att det har funnits en fristående arkberättelse så som Rost hävdar.²⁰ Den mest ursprungliga delen av en berättelse om arken går, menar Porzig, att hitta i 1 Sam 4:1b–2, 10–18a. Allt annat är senare tillägg som han tillskriver *Fortschreibung*, d.v.s att berättelsen har utökats och redigerats av senare redaktörer.

Diskussionen ovan leder mig till att anta att det har funnits en ursprunglig berättelsen om arken som däremot är mycket kortare än den utökade berättelsen i 1 Sam 4:1–7:1. Jag utgår ifrån att

---

¹⁵ Rost 1982, 24–29. Jag använder mig av den engelska översättningen: Rost, Leonhard. 1982. *The Succession to the Throne of David*. Översatt av Michael D. Rutter och David M. Gunn. Sheffield: The Almond Press.

¹⁶ Schicklberger 1973, 211–235. Med vissa undantag av enskilda verser eller versdelar, se närmare sidor 42, 129.

¹⁷ Miller and Roberts 1977, 27–41, 79, 89.

¹⁸ Campbell 1975, 165–178.

¹⁹ Campbell 1979, 32–33.

²⁰ Porzig 2010, 155.

arkberättelsen har vuxit fram genom olika redigeringar och kommer därför beskriva arkens teologiska funktion i de olika redigeringslagren. Detta betyder att jag kommer läsa och tolka arkberättelsen såväl som en fristående, kortare berättelse i första led och sedan som en del av 1 Samuelsboken och DtrH.

1.5.4 Olika tolkningar av Guds närvaro

De olika redigeringslagren i 1 Sam 4:1–7:1 uppvisar fler än en förståelse av arkens teologiska funktion vilket är en särskilt viktig diskussion för min uppsats. Eftersom Israels förståelse av arkens teologiska funktion är beroende av Israels förståelse av Guds närvaro presenterar jag i detta avsnitt forskningen kring olika teologier av Guds närvaro i Gamla testamentets texter.

I boken *The Dethronement of Sabaoth: Studies in the Shem and Kabod Theologies* (1982) ger Tryggve N. D. Mettinger en beskrivning av tre teologier som tolkar Guds närvaro på olika sätt: Sion-Sebaot-, Namn- och Härlighetsteologin. Enligt honom uppstår Israels förståelse av Guds närvaro i enlighet med och i beroendet av de aktuella omständigheterna som folket befinner sig i.²¹ Efter Jerusalems erövring och templets förstörelse blir det nödvändigt för Israel att omtolka sin uppfattning av Guds förkroppsligade närvaro, som enligt Sion-Sebaot teologin bor i templet. Som konsekvens av detta uppstår Namn- och Härlighetsteologin enligt vilka enbart Guds namn respektive hans flyttbara härlighet finns i templet.

Till skillnad från Mettinger bestrider Sandra Lynn Richter förekomsten av en medvetet utarbetat Namnteologi i DtrH som ett uttryck för Israels förståelse av Guds närvaro. Hon skriver i *The Deuteronomistic History and the Name Theology: lešakkēn šemô šām in the Bible* (2002) att texterna som talar om Guds namn i templet inte ska tolkas som en korrigerigering av Sion-Sebaot teologin utan har som syfte att beskriva templet som Guds egendom.²²

Thomas Wagner bidrar till forskningen med boken *Gottes Herrlichkeit: Bedeutung und Verwendung des Begriffs kâbôd im Alten Testament* (2012) i vilken han undersöker betydelsen av uttrycket כבוד (”härlighet”) i Gamla testamentet och hur detta begrepp visar på Israels förståelse av Guds närvaro. Han menar att förståelsen av כבוד är beroende av skrifternas tillkomsttid och kontext.²³ I pre-exiliska texter betecknar כבוד ett attribut som används för att beskriva Gud ”ära”. De exiliska skrifterna, P-materialet och Hesekiel, använder uttrycket כבוד för att beskriva formen av Guds närvaro respektive formen genom vilken Gud uppenbarar sig. I efter-exiliska skrifter framträder en blandning av pre-exiliska och exiliska förståelser av כבוד.

Benjamin D. Sommer tillämpar denna forskning i sin tur på arkberättelsen i 1 Samuelsboken. Med utgångspunkt i de olika tolkningarna av Guds närvaro i Gamla testamentet skriver han i *The*

---

²¹ Mettinger 1982, 11; 78–79; 114.

²² Richter 2002, 215–216.

²³ Wagner 2012, 421–440.

Bodies of God and the World of Ancient Israel (2009) att den ursprungliga arkberättelsen speglar Sion-Sebaot teologin, att arken förkroppsligar Guds närvaro.²⁴ Den senare deuteronomistiska redaktionen kritiserar denna teologi men omarbetar inte hela berättelsen utan låter båda synsätten stå sida vid sida. Enligt Sommer verkar redaktören ha en ambivalent inställning till arken och dess funktion och vill på ett sätt minska arkens betydelse men samtidigt förmedla att arken inte är vilken låda som helst.

Jag menar att spänningen mellan de olika beskrivningarna av arkens teologiska funktion uppstår genom de olika redigeringarna. Jag följer Mettinger i hans antagande att Namn- respektive Härlighetsteologin uppstår i konflikt med Sion-Sebaot teologins föreställning av Guds förkroppsligade närvaro i templet.

---

²⁴ Sommer 2009, 102–107.

Kapitel 2: Olika tolkningar av Guds närvaro

I detta kapitel beskriver jag vilken förståelse Gamla testamentets texter uppvisar om Guds närvaro. Det är tre teologiska uttryck förknippade med Guds närvaro som är framträdande: יהוה צבאות (”Herren Sebaot”), כבוד (Guds ”härlighet, ära”) och שם (Guds ”namn”). Dessa uttryck utgör grunden för tre teologier som tolkar Guds närvaro på olika sätt.

Jag börjar med att presentera Sion-Sebaot teologin, därefter Härlighetsteologin och slutligen Namnteologin. I min framställning beskriver jag först förståelsen av Gud och hans närvaro för att sedan koppla det till förståelsen av arken och keruberna. Jag avslutar med en sammanfattning.

2.1 Sion-Sebaot teologi

Den pre-exiliska Sion-Sebaot teologin är Israels äldsta teologiska föreställning i vilken Gud framställs som kung (t.ex. Ps 24:9–10; Jes 6:5).²⁵ Guds närvaro kopplas tydligt till templet och Jerusalem beskrivs som Guds stad (t.ex. Pss 76:3; 48:3, 9; Jes 8:18). Sion-Sebaot teologin förekommer särskild i Psaltaren och Jesaja.²⁶

I templet som Salomo bygger åt Herren (1 Kung 6–7; jfr. 2 Krön 3–4) befinner sig ett antal kultföremål och inne i det allra heligaste står arken och keruberna (1 Kung 6:19–28; 8:6–9; jfr. 2 Krön 3:10–13; 5:2–10). Jag kommer här inte beskriva de andas föremåls funktion utan begränsa mig till arkens och kerubernas funktion i templet. Tryggve N. D. Mettinger jämför kerubernas funktion i Salomos tempel med olika ANE artefakter och belyser viktiga likheter.²⁷ Keruberna som framställs som sfinxer med vingar har två olika funktioner: att vara väktare som skyddar livets träd (jfr. 1 Mos 3:24; Hes 41:17–20) och att vara tronbärare. Som arkeologiska exempel anför han Ahirams sarkofag från Byblos som visar en kung eller gud på sin kerubtron.²⁸ Under en utgrävning av ett lager tillhörande sen bronsålder i Megiddo hittades en 26 cm lång elfenbentavla som föreställer en prins på en kerubtron.²⁹ På samma ställe fann man en några centimeter hög modell av en kerubtron gjord av elfenben.³⁰ Utifrån dessa fynd visar Mettinger att tronsätet formas och stödjäs av kerubernas inre vingar medan de yttre vingarna pekar utåt.³¹ Tolkar man 1 Kung 6:27 (jfr. 2 Krön 3:12) mot denna bakgrund ligger det nära tillhands att kerubernas inre vingar som rör vid varandra formar själva tronsätet.

---

²⁵ Mettinger 1982, 24–28. För fler exempel av Gud som kung, se Mettingers fotnot 20.

²⁶ Levenson, *ABD*, 6:1099.

²⁷ Mettinger 2015, 67–69.

²⁸ Mettinger 2015, 67. Se Montet 1928, 215–238; Montet 1929, pl. CXXVIII–CXLI.

²⁹ Mettinger 2015, 68. Se Loud 1939, plate 4, 2a och 2b.

³⁰ Mettinger 2015, 68. Se Loud 1939, plate 4, 3.

³¹ Mettinger 1982, 21–23.

I det allra heligaste i templet tronar alltså Gud som en kung på keruberna (t.ex. Ps 99:1–3; Jes 37:14–16). Att det inte finns någon kultbild på tronen betyder att Gud antas vara osynligt närvarande.³² Arken som står under kerubernas vingar fungerar som en fotstol i Salomos tempel (jfr. 2 Krön 28:2). Denna teologi återspeglas i Guds titel יהוה צבאות ישב הכרובים (”Herren Sebaot som tronar på keruberna”, jfr. 1 Sam 4:4; 2 Sam 6:2). Den hebreiska roten ישב (”sitta, bo”) uttrycker denna förståelse av Guds närvaro som har sin boning i templet (t.ex. 1 Kung 8:13; 2 Sam 7:5).³³ Inom Sion-Sebaot teologin kopplas alltså Guds närvaro till kultföremålen i det allra heligaste, där arken och keruberna fungerar som tron respektive fotstol.

2.2 Härlighetsteologin

Under exiltiden framträder två skrifter, Hesekiel och P-materialet i Pentateuken, som är av stor betydelse för förståelsen av begreppet כבוד (”härlighet, ära”) i Gamla testamentet.³⁴ Istället för uttrycket Herren Sebaot använder sig dessa texter av ordet כבוד. Jag redogör först för hur Guds närvaro beskrivs i Hesekiel och sedan i P-materialet.

I likhet med Sion-Sebaot teologin förekommer också i Hesekiel föreställningen av en tron.³⁵ Däremot talar Hesekiel inte om Herren Sebaot som den som sitter på tronen utan att Herrens härlighet intar denna plats (t.ex. Hes 10:4, 18–20; 11:22). Hes 1 beskriver de olika beståndsdelarna av Herrens כבוד som vilar över keruberna. Enligt denna beskrivning är Herrens härlighet den form genom vilken Herren uppenbarar sig.³⁶ Herrens härlighet talar, agerar (t.ex. Hes 9:3) och identifieras med Gud själv (jfr. Hes 43:2, 4 med 44:2).³⁷ Dessutom blir det tydligt att Gud är närvarande i templet (Hes 8:16). I en vision får Hesekiel se hur Guds härlighet lämnar templet steg för steg: Från det allra heligaste förflyttar sig Guds härlighet till tempelhusets tröskel (9:3), därefter till ingången av östra porten (10:19) och lämnar sedan templet och staden för att stanna vid Olivberget (11:22–23). Frågan uppstår varför Hesekiel inte använder uttrycket ”Herren Sebaot” för att tala om Gud på tronen, utan ersätter det med ordet כבוד. Mettinger argumenterar övertygande för att uttrycket ”Herren Sebaot” kopplas tydligt till löftet om Guds beskydd över Sion (t.ex. Ps 46:5–8).³⁸ Hesekiel däremot vill förmedla att den som sitter på kerubtronen är redo att lämna sin stad i fiendens händer (Hes 7:21–22). Genom att använda uttrycket ”härlighet” omtolkar Hesekiel teologin om Guds ständiga närvaro i templet enligt Mettinger. Därmed kan Jerusalems fall förklaras: Gud väljer att överge sin boning på grund av folkets

---

³² Mettinger 1982, 25–26.

³³ Mettinger 1982, 26–28.

³⁴ Wagner 2012, 425.

³⁵ Mettinger 1982, 106.

³⁶ Wagner 2012, 427.

³⁷ Mettinger 1982, 107–111.

³⁸ Mettinger 1982, 109.

synd. Samtidigt blir det möjligt för Guds härlighet att komma tillbaka till det nya templet vid en senare tid för att återigen bo där (Hes 43:1–12).

Precis som Guds härlighet associeras med templet i Hesekiel förknippas också Herrens härlighet tydlig med tabernaklet i P-materialet (t.ex. 2 Mos 29:43; 40:34–35; 4 Mos 16:19; 20:6).³⁹ Inredningen i tabernaklet (2 Mos 25–27; 36–38) uppvisar stora likheter med Salomos tempel. Förutom olika kultföremål befinner sig också arken och keruberna i tabernaklet (2 Mos 25:10–22; 37:1–9). Däremot har arken och keruberna inte samma funktion som i Salomos tempel. Keruberna utgör inte längre tronen, som däremot Hesekiel håller fast vid, utan framställs som beskyddare av arken och nådastolen (כפרת).⁴⁰ De står ansikte mot ansikte vid var sin ände av nådastolen och breder ut sina vingar uppåt så att de täcker den (2 Mos 25:18–20, jfr. 2 Mos 37:8). Keruberna, som är gjorda i ett stycke med nådastolen (2 Mos 25:19), är inte heller lika stora som i Salomos tempel (jfr. 1 Kung 6:23 med 2 Mos 25:17–19). Enligt Mettinger reduceras därmed kerubernas funktion i den prästerliga teologin.⁴¹ I arken befinner sig vittnesbördet som Gud har gett Mose (2 Mos 25:21–22) och nådastolen som sitter ovanpå arken utgör platsen på vilken Gud talar och uppenbarar sig (2 Mos 30:6).

Medan föreställningen om kerubtronen fortfarande existerar i Hesekiel har P-materialet övergett denna. Hesekiel ligger alltså närmare Sion-Sebaot teologin än P-materialet. Oavsett blir det tydligt att Jerusalems fall och exilen gör det nödvändigt för Israels folk att omtolka förståelsen av Guds närvaro. I såväl Hesekiel som P-materialet är Guds härlighet flyttbar och inte bunden till templet respektive tabernaklet.

2.3 Namnteologin

Olika forskare diskuterar förekomsten av en medvetet utarbetad Namnteologi skapad som ett alternativ till Sion-Sebaot teologin. Enligt Sandra Lynn Richter avser det deuteronomistiska uttrycket שמו לשכן שם ("till boning åt sitt namn") inte att omtolka Guds närvaro i templet utan härstammar från den mesopotamiska traditionen i vilken namnet markerar någons egendom.⁴² Mettinger däremot argumenterar övertygande för att Namn-teologin uppstår, precis som Härlighetsteologin, i spänning med Sion-Sebaot teologins föreställning om Gud som tronar på keruberna.⁴³ Enligt honom ersätts uttrycket "Herren Sebaot" med Guds שם ("namn") under exiltiden. Detta uttryck förekommer framförallt i 5 Moseboken, DtrH och Jeremia. Jag kommer enbart fokusera på Namn-teologin i DtrH eftersom denna är viktig för min forskning.

---

³⁹ Wagner 2012, 117; 428–429.

⁴⁰ Mettinger 1982, 87.

⁴¹ Mettinger 1982, 87.

⁴² Richter 2002, 215–216. Hon medger att författaren till 1 Kung 8:16, som använder uttrycket שם להיות שמי "där mitt namn skulle vara", möjligtvis åsyftar att omtolka förståelsen av Guds närvaro.

⁴³ Mettinger 1982, 38.

Mettinger förklarar att DtrH förkastar föreställningen om Guds närvaro i templet och betonar istället Guds transcendens.⁴⁴ Gud ”förflyttas” därmed till himlen: ”Men kan verkligen Gud bo på jorden? Se, himlarna och himlarnas himmel rymmer dig inte. Hur mycket mindre då det hus som jag har byggt!” (1 Kung 8:27; jfr. 5 Mos 26:15; Jes 63:15; Ps 33:13–14).⁴⁵ Eftersom Gud anses regera från himlen i DtrH utgör templet enligt Mettinger inte längre platsen för Guds boning.⁴⁶ Istället blir templet platsen dit man vänder sig i sina böner (t.ex. 1 Kung 8:29–30, 38, 42, 48). Han menar vidare att det enbart är Guds ”namn” som är kvar i templet (t.ex. 1 Kung 8:16, 29; 9:3; 2 Kung 23:27) och när det senare förstörs påverkar detta inte Guds närvaro. Israels folk kan fortfarande åkalla Guds namn.

Genom denna analys visar Mettinger att arken inte längre fungerar som Guds fotstol i DtrH utan reduceras till en låda för förbundstavlor (5 Mos 10:1–5; 1 Kung 8:9, 21).⁴⁷ Därför kallas den för ”Herrens förbundsark” (5 Mos 10:8) vilket är ett deuteronomistisk uttryck. Mettinger belyser att keruberna inte nämns i beskrivningen av arkens tillverkning i 5 Mos 10:1–5, vilket jag tycker är uppseendeväckande. Utifrån detta antar jag att keruberna inte längre fyller någon funktion i DtrH.

2.4 Sammanfattning

Enligt Sion-Sebaot teologin tronar Gud som kung i templet. Hans närvaro förkroppsligas av keruberna och arken som utgör hans tron respektive fotstol. Denna teologi betonar Guds ständiga närvaro i templet och hans beskydd över Sion vilket förklarar varför Sion-Sebaot teologin framförallt förekommer i texter före exilen. Såväl Härlighetsteologin som Namnteologin uppstår kring exiltiden för att förklara den historiska verkligheten av Jerusalems erövring och templets förstörelse. Dessa två teologiska idéer har sitt ursprung i Sion-Sebaot teologin och omtolkar den. Enligt Härlighetsteologin bor Guds härlighet, som är flyttbar, i templet (Hesekiel) respektive i tabernaklet (P-materialet). Hos Hesekiel intar Guds härlighet platsen över keruberna men arken nämns inte. I P-materialet reduceras kerubernas funktion till väktare av arken och nådastolen är den platsen på vilken Gud uppenbarar sig. Enligt Namn-teologin är Gud transcendent och bor i himlen. Enbart hans namn finns i templet.

---

⁴⁴ Mettinger 1982, 46–47.

⁴⁵ SFB15 används om inget annat anges.

⁴⁶ Mettinger 1982, 48–50.

⁴⁷ Mettinger 1982, 50–51.

Kapitel 3: Arkens erövring (1 Sam 4)

Jag inleder analysen med att beskriva strukturen i 1 Sam 4 följt av en exegetisk tolkning av texten i sin slutgiltiga form. Samtidigt undersöker jag hur berättelsen har vuxit fram genom olika redigeringar. Jag diskuterar den mest ursprungliga berättelsens kontext och syfte och ger därefter en beskrivningen av arkens teologiska funktion.

3.1 Struktur

Texten i 1 Sam 4 består av två olika delar. Den första delen (1 Sam 4:1–11) beskriver hur Israel två gånger förlorar striden mot filistéerna vid Eben-Ezer. Det första nederlaget (4:1–4) beror enligt israeliterna på att Guds ark inte har varit hos dem på slagfältet. Därför låter man hämta arken från Shilo innan man drar ut igen. Men även med arken förlorar Israel striden och lider ett ännu större nederlag (4:5–11). Filistéerna erövrar arken och Elis båda söner Hofni och Pinehas dör.

Den andra delen (4:12–22) handlar om rapporten från slagfältet. Först kommer budbäraren till Eli och berättar om Israels nederlag, hans söners död samt arkens erövring (4:12–18). När Eli hör dessa nyheter faller han baklänges av stolen och dör. Därpå når samma rapport med tillägg av Elis död Pinehas fru som är havande. Då kommer födslovärkarna och hon föder en son som hon kallar Ikabod innan även hon dör (4:19–22).

3.2 Israels första nederlag (1 Sam 4:1–4)

Redan i 1 Sam 4:1 uppstår frågan om berättelsens början. Peter Porzig anser att vers 1a i MT ska läsas som avslutning av 1 Sam 3.⁴⁸ Han följer Walter Dietrichs argumentation som anmärker att vers 1b framställer israeliterna som ”aggressor” och orsak till striden med filistéerna.⁴⁹ I GrT^B finns däremot en annan vers som inledning till kapitel 4 som uttrycker att filistéerna attackerar israeliterna och tvingar de att gå ut till strid mot dem: ”And it came to pass in those days that the Philistines gathered themselves together against Israel to war” (1 Sam 4:1a).⁵⁰

Det finns två sätt att förhålla sig till denna skillnad mellan MT och GrT. Vissa forskare anser att skillnaderna har tillkommit som ett led i avskrivningsprocessen. Patrick D. Miller och J. J. M. Roberts utgår ifrån att 4:1a (GrT^B) har varit en del av den ursprungliga berättelsen och bör därför infogas mellan 4:1a MT och 4:1b MT eftersom den förklarar varför israeliterna drar ut till strid mot filistéerna.⁵¹ Eftersom båda meningarna 4:1a (MT) och 4:1a (GrT^B) slutar med ordet ”Israel” anser

---

⁴⁸ Porzig 2010, 136.

⁴⁹ Dietrich 2006, 3:199.

⁵⁰ Brentons översättning.

⁵¹ Miller och Roberts 2008, 43.

Miller och Roberts att den som skrev av texten av misstag hoppade över en rad i avskrivningsprocessen (haplografi) vilket kan vara en förklaring till att denna mening saknas i MT. Andra forskare vidhåller övertygande att de två versionerna vittnar om redaktionsprocessen. Porzig menar att de textuella skillnaderna är tecken på att arkberättelsen är ett sekundärt tillägg till 1 Sam 1–3.⁵² I sin tolkning av texten fokuserar han på hur berättelsen om arken har vuxit fram genom olika redigeringar.

Till skillnad mot dessa tre ovannämnda forskare använder Keith Bodner en litterärkritisk metod i sin tolkning av 1 Samuelsboken. Han är framförallt intresserad av texten i sin slutgiltiga form och föreslår därför att man ska läsa 1 Sam 4:1a som en del av berättelsen. Guds ord till Samuel i kapitel 3 handlar nämligen om Guds straff mot Elis hus som börjar gå i uppfyllelse i kapitel 4.⁵³ För mig är såväl Porzigs redaktionskritiska läsning som Bodners litterärkritiska läsning av intresse eftersom jag försöker komma fram till hur arkens teologiska funktion avspeglas i de olika redigeringslagren.

Efter att israeliterna blir slagna av filistéerna frågar de äldste sig varför Herren har tillfogat Israel detta nederlag (4:2–3). Denna fråga avspeglar att nederlaget har varit oväntat. De äldste inser att Herren inte har stridit för sitt folk men istället för att söka Herrens råd i Shilo som beskrivs som platsen där ”Herren uppenbarade sig för Samuel [...] genom Herrens ord” (1 Sam 3:21b) bestämmer de äldste sig för att hämta Herrens förbundsark från Shilo.⁵⁴ Arken beskrivs med ord som ”Herren Sebaots förbundsark, [...] hans som tronar på keruberna” (1 Sam 4:4a). Denna term är uppseendeväckande i MT eftersom den bara används på detta ställe i 1 Samuelsboken och en gång i 2 Sam 6:2. Dietrich menar att uttrycket ”han som tronar på keruberna” är ett senare tillägg som förbereder läsaren på kerubernas roll i Salomos tempel (t.ex. 1 Kung 6:23–32; 8:6f).⁵⁵ Annars använder MT i Samuelsböckerna framförallt beteckningen ”Guds ark” (32 ggr) eller ”Herrens ark” (20 ggr) och 5 gånger beskrivs den som ”förbundsark”.⁵⁶ Samuelsböckerna talar inte heller om vad som finns i förbundsarken eller hur den ser ut. Läser man Samuelsböckerna utanför den deuteronomistiska kontexten framgår det alltså inte tydligt vilken funktion man tillskriver arken. I senare texter framställs även arken som Herrens fotstol (t.ex. 1 Krön 28:2) och 2 Mos 25:22 talar om arken som nådastolen från vilken Herren skulle uppenbara sig för sitt folk. Genom att hämta arken uttrycker de äldste och folket en förtröstan på arken som symbol för Herrens närvaro (t.ex. 4 Mos 10:33–36).⁵⁷ De äldstes slutsats är: Hämtar man arken så kommer också Herren med sin närvaro mitt ibland sitt folk vilket är ett uttryck

---

⁵² Porzig 2010, 136.

⁵³ Bodner 2009, 44.

⁵⁴ Bodner 2009, 45.

⁵⁵ Dietrich 2006, 3:211.

⁵⁶ Betoningen av förbundet är vanligt förekommande i deuteronomistiskt språkbruk. Därför menar jag att det är troligt att de deuteronomistiska redaktörerna har ändrat uttrycket från ”Guds/Herrens ark” till ”förbundsark” i 1 Sam 4:3–5.

⁵⁷ Klein 1983, 42.

för Sion-Sebaot teologin. Arken ses därmed som ett redskap som ska aktivera Herren och hans handling. ⁵⁸

I kontexten av 1 Sam 1–3 tolkas Israels nederlag som Herrens straff på grund av prästfamiljens synd. 1 Sam 2:12–17 berättar om hur prästen Elis två söner Hofni och Pinehas syndar mot Herren vilket leder till att folket börjar ”förakta Herrens offer” (2:17). De äldste skulle inte ha blivit överraskade av nederlaget om de hade lyssnat på Samuels ord och lytt Guds etiska krav. ⁵⁹ Dock, istället för att vända sig till Gud tror de äldste att arken kommer att rädda dem. Folket är väl införstådd med de äldstes förslag och sänder därför män till Shilo för att hämta arken (1 Sam 4:4). Ingen frågar Herren eller Eli om det är rätt beslut att hämta arken från templet i Shilo och Samuel nämns inte heller här. De enda som nämns är Hofni och Pinehas som också följer med. I denna kontext framstår Israels handling som respektlös mot Herren. ⁶⁰

3.3 Israels andra nederlag (1 Sam 4:5–11)

När arken kommer in i Israels läger brister israeliterna ut i ett högljutt jubelrop så att marken börjar skaka (jfr. 1 Sam 14:15). På flera ställen i Gamla testamentet förknippas Israels härsfri med Herrens heliga krig (t.ex. Jos 6:5; Dom 7:20; 1 Sam 17:52). ⁶¹ Även nu tror israeliterna att Herren ska strida för dem och deras härsfri, i samband med arkens ankomst till lägret, är ett uttryck för folkets tillit på att Herren ska ge dem seger. Det är ett jubelrop som har vandringen genom öknen i baktankarna. ⁶²

”Och så ofta arken bröt upp, sade Mose: ’Res dig, Herre! Låt dina fiender skingras, låt dem som hatar dig fly för ditt ansikte.’ Och när den sattes ner, sade han: ’Vänd åter, Herre, till Israels ätters många tusenden.’” (4 Mos 10:35–36).

Israeliterna förväntar sig alltså att Herren skulle resa sig från sin plats över arken och slå filistéerna. Detta är ett tydligt uttryck för Sion-Sebaot teologin.

Israeliternas jubelrop skapar panik och rädsla bland filistéerna: ”’Gud har kommit in i lägret [...] Ve oss! Vem kan rädda oss från den mäktige Gudens hand?’” (1 Sam 4:7–8; jfr. 1 Sam 14:15). Filistéernas ve-rop ska tydliggöra att de har samma förståelse av arken som israeliterna, nämligen att den förkroppsligar Guds närvaro. De påminner varandra om vad israeliternas Gud har gjort tidigare med egyptierna och tror att de ska bli slagna på samma sätt. Miller och Roberts påpekar att ”Guds hand” är ett viktigt tematiskt motiv som tas upp igen i 1 Sam 5 samtidigt som det pekar bakåt i tiden när Gud har slagit egyptierna med olika plågor (2 Mos 7–11). ⁶³ 1 Sam 4:6–8 tydliggör hur lätt

---

⁵⁸ Robinson 1993, 30.

⁵⁹ Baldwin 1988, 69.

⁶⁰ Dietrich 2006, 3:231.

⁶¹ Miller och Roberts 2008, 45.

⁶² Robinson 1993, 31.

⁶³ Miller och Roberts 2008, 46.

filistéerna låter sig övertygas om israeliternas Guds makt.⁶⁴ Ändå uppmuntrar filistéerna varandra att fatta mod och kämpa som män (4:9). Medan filistéerna förlitar sig på sin egen styrka sätter israeliterna sin tillit till arken.

Trots arkens närvaro blir israeliterna återigen slagna av filistéerna (4:10). Dessutom erövrar Guds ark och Elis söner Hofni och Pinehas dör (4:11). Allt som händer går emot de äldstes, israeliternas och även filistéernas förväntningar. I kontexten av 1 Samuelsboken börjar domsorden, som gudsmannen i 1 Sam 2:27–36 uttalar över Eli och hans hus, gå i uppfyllelse:⁶⁵ ”Och detta är tecknet för dig, det som kommer att drabba dina båda söner Hofni och Pinehas: På en och samma dag ska båda dö” (2:34). Att filistéerna tar arken med sig är inte överraskande eftersom krig vanligtvis slutade med att segraren erövrade eller vanhelgade motpartens kultföremål (t.ex. 2 Sam 5:21; 2 Krön 25:14–16).⁶⁶ Det passiva verbet i den hebreiska nifal strukturen ילקח betyder att Gud tillåter att arken blir erövrad av filistéerna.⁶⁷ Israels förlust kan alltså inte längre bero på Herrens frånvaro utan bör tolkas som ett uttryck för hans fria vilja.⁶⁸

Det råder oenighet bland forskare i vilken utsträckning verserna 3–9 är en del av den ursprungliga berättelsen. Porzig anser att dessa verser är senare tillägg eftersom vers 10 på samma sätt berättar om striden mellan israeliterna och filistéerna som verserna 1b–2.⁶⁹ Han påstår att den ursprungliga arkberättelsen bara talar om en enda strid och inte två. Mot hans påstående talar att texten inte berättar om att vare sig arken eller Elis söner befann sig på krigsfältet. Porzig svarar mot denna kritik att arken inte behöver nämnas eftersom arkberättelsen förutsätter att israeliterna tar med den som ett krigspaladium.⁷⁰ Vidare anser han att verserna 3–9 just indikerar att arken har en sådan funktion i kriget.⁷¹ Däremot kan Hofni och Pinehas närvaro vid arken på slagfältet inte förklaras om man inte inkluderar verserna 3–4 i arkberättelsens ursprungliga form. Porzig belyser att sönerns död är iögonfallande och medger att verserna 11b och 17ba, i vilka Hofni och Pinehas omnämns, kan vara senare tillägg. Däremot är det förvånansvärt att Porzig ändå håller fast vid att inkludera dessa verser och därmed Hofni och Pinehas i arkberättelsen. För att kunna följa Porzigs avgränsning anser jag att man bör exkludera Hofni och Pinehas helt ur arkberättelsen.⁷²

Andra forskare argumenterar övertygande för att verserna 3–4 är en nödvändig del av den ursprungliga arkberättelsen. Dessa verser förklarar å ena sidan varför man hämtar arken vid detta

---

⁶⁴ Porzig 2010, 138.

⁶⁵ Bodner 2009, 46.

⁶⁶ Dietrich 2006, 3:235. För andra utombibliska exempel se 4.2.

⁶⁷ Bodner 2009, 46.

⁶⁸ Brueggemann 1990, 32.

⁶⁹ Porzig 2010, 138.

⁷⁰ Porzig 2010, 141 (fotnot 182).

⁷¹ Porzig 2010, 141 (fotnot 182).

⁷² Veijola ser alla verser i vilka Hofni och Pinehas omnämns som deuteronomistiska redaktioner. Jag håller däremot inte med honom utan menar att sönerns död fyller en funktion i den ursprungliga berättelsen (se 3.6).

tillfälle och å andra sidan varför arken tillsammans med Hofni och Pinehas befinner sig på slagfältet. Franz Schicklberger inkluderar verserna 3–4 i den ursprungliga arkberättelsen och löser därmed frågan kring beskrivningen av Hofni och Pinehas död i kapitel 4.⁷³ Han betraktar bara verserna 5–9 som ett sekundärt tillägg. Med denna avgränsning låter inte Schicklberger folket reagera på arkens ankomst till slagfältet. Dietrich problematiserar detta och belyser att Israels jubelrop i vers 5 är en naturlig led i berättelsen och därför nästan oundgänglig.⁷⁴ Han ser enbart verserna 6b–8 som tillägg. Därmed accepterar han att filistéerna undrar över israeliternas härskri och uppmuntrar varandra att fatta mod men han låter filistéerna inte uttrycka sin förståelse av arken och vad dess ankomst innebär.

Utifrån denna diskussion anser jag att verserna 6–9 är ett senare tillägg som ska förtydliga att filistéerna har samma förståelse av arken som israeliterna. Syftet med detta tillägg är dessutom att anknyta till exodusberättelsen vilket återupptas i 1 Sam 5–6.

3.4 Rapporten från slagfältet till Eli (1 Sam 4:12–18)

Med vers 12 introduceras ett scenbyte. Eli, som är gammal, tung och blind (4:15, 18b) sitter vid sidan av vägen och vaktar ”ty hans hjärta bävade av oro för Guds ark” (4:13). När benjaminiten kommer in i staden med rapporten från slagfältet brister hela staden ut i klagorop som leder till att Eli blir alert. Hade Eli inte varit blind skulle han ha sett budbärarens sönderrivna kläder och jorden på hans huvud. Budbäraren berättar för Eli om nederlaget, Hofni och Pinehas död samt arkens erövring (4:17). Att arken nämns sist kan uppfattas som en klimax.

Olika forskare diskuterar frågan varför Eli oroar sig för arken och inte för sina söner Hofni och Pinehas som också befann sig på slagfältet. Vissa anser att han borde vara orolig för sina söner i ljuset av det profetiska ordet som Herren hade talat mot dem (1 Sam 2:34). Bodner till exempel tycker att det är förvånansvärt att Elis hjärta inte bävar av oro för sina söner.⁷⁵ Andra däremot menar att Eli hade förutsett sina söners död vilket enbart kan utläsas utifrån kontexten i 1 Sam 1–3. Walter Brueggemann utgår ifrån att Eli hade en föräning om Hofni och Pinehas öde eftersom Samuel hade berättat för honom att Herren kommer att döma honom och hans hus (1 Sam 3:11–14).⁷⁶ Miller och Roberts anser likaså att Eli var förberedd på detta budskap men inte att arken skulle erövras av filistéerna.⁷⁷ När arken är borta försvinner därmed också Elis övertygelse om Guds närvaro och trohet vilket är mer än Eli kan bära.⁷⁸ Som en konsekvens av budbärarens rapport om arkens erövring faller

---

⁷³ Schicklberger 1973, 29–31, 42.

⁷⁴ Dietrich 2006, 3:212.

⁷⁵ Bodner 2009, 47.

⁷⁶ Brueggemann 1990, 32.

⁷⁷ Miller och Roberts 2008, 49.

⁷⁸ Brueggemann 1990, 32.

”Eli baklänges av stolen vid sidan av porten,” bryter nacken och dör (1 Sam 4:18). Arken har misslyckats att ge seger och Guds närvaro verkar vara borta.

Det finns en diskussion bland forskare kring arkberättelsens slut. Vissa ser i vers 18a ett bra slut för den ursprungliga arkberättelsen: Arken är borta och Eli är död.⁷⁹ Andra forskare menar att arkberättelsen inte slutar förrän i vers 21. Jag kommer att diskutera detta i nästa avsnitt. Vers 18b uppfattas av många som ett senare deuteronomistiskt tillägg som syftar åt att inkludera Eli bland Israels domare.⁸⁰ Jag håller med om detta men menar samtidigt att vers 18b inte är avgörande för tolkningen av arkens teologiska funktion.

3.5 Rapporten när Pinehas hustru (1 Sam 4:19–22)

När Pinehas hustru, som är havande, hör nyheten om arkens erövring och Elis och Pinehas död sätter födslovärkarna igång. Kvinnan som hjälper henne i förlossningen försöker att uppmuntra henne genom orden: ”Var inte rädd, du har fött en son” (4:20; jfr. 1 Mos 35:17). Innan Pinehas hustru dör ger hon sonen namnet I-Kabod som betyder ”var är härligheten?” eller ”utan härlighet”. Det var en sedvanlig praktik i Israel att ge sitt barn ett namn med en nationell eller kultisk betydelse (t.ex. Hos 1:3–9).⁸¹ I verserna 21–22 ger Pinehas hustru en förklaring till I-Kabods namn: ”Härligheten är borta från Israel, för Guds ark är bortrövad” (4:22). Benjamin Sommer belyser att Pinehas hustru, som är en del av den prästerliga familjen, använder begreppet כבוד i enlighet med den prästerliga Härlighetsteologin.⁸² Arken förkroppsligar inte Guds närvaro utan ses som en symbol för Guds härlighet.

Detta är första gången i berättelsen som händelserna tolkas teologiskt.⁸³ I och med detta infinner sig frågan om dessa verser ska betraktas som senare tillägg eller inte. Porzig belyser att verserna 19–22 har lagts till i en senare redigering eftersom de är den enda teologiska tolkningen i berättelsen.⁸⁴ Han vidhåller därför att arkberättelsen slutar med vers 18a. Dietrich däremot ser verserna 19–21 som en del av den ursprungliga arkberättelsen.⁸⁵ Han antar att vers 22 är ett senare tillägg som både understryker arkens erövring och leder vidare till 1 Sam 5.⁸⁶

Jag argumenterar för att den mest ursprungliga arkberättelsen slutar med v. 18a. I denna berättelse uppstår ett teologiskt problem för Sion-Sebaot teologin eftersom arkens erövring samtidigt innebär att Guds förkroppsligade närvaro erövrats av filistéerna. Därför omtolkas arkens teologiska

---

⁷⁹ Se Porzig 2010, 139.

⁸⁰ Dietrich 2006, 3:211; Klein 1983, 44; Schicklberger 1973, 37.

⁸¹ Robinson 1993, 33.

⁸² Sommer 2009, 104–105.

⁸³ Brueggemann 1990, 33.

⁸⁴ Porzig 2010, 140.

⁸⁵ Dietrich 2007, 4:244. Hans avgränsning är: 1 Sam 4:1b-4aa, 4b-6a, 9–18a, 19–21. jfr. Schicklberger 1973, 43. Hans avgränsning: 1 Sam 4:1a[GrT^B], 1b, 2–4, 10–12, 13aa*βyb, 14b–18a, 19–21.

⁸⁶ Dietrich 2006, 3:211; jfr. Miller och Roberts 2008, 51; jfr. även Porzig 2010, 140.

förståelse i verserna 19–22. Arken likställs inte längre med Guds förkroppsligade närvaro utan med Guds härlighet som är flyttbar, vilket är ett uttryck för Härlighetsteologin. Jag anser att detta tillägg är det tidigaste redigeringslagret i berättelsen och det ska på grund av sin teologiska tolkning betraktas som innerbiblisk exegetik. Utifrån analysen av 1 Sam 4 menar jag att verserna 1a[GrT^B], 1b–5, 10–18a är den mest ursprungliga berättelsen.

3.6 Arkberättelsens litterära kontext och syfte

Oavsett hur olika forskare har valt att avgränsa den ursprungliga arkberättelsen i 1 Sam 4 håller de flesta med varandra att texten handlar om en katastrofberättelse.⁸⁷ Därför menar dessa forskare att berättelsen i 1 Sam 4 kan läsas och förstås även utanför den nuvarande litterära kontexten. Berättelsen beskriver flera katastrofer: israeliterna blir slagna av filistéerna, arken erövrats och samtidigt drabbas Eli och hans hus av döden. Utanför kontexten av 1 Sam 1–3 framkommer ingen anledning till Hofni och Pinehas död vilket betyder att den ursprungliga arkberättelsen ser deras död som en del av en tragisk händelse och inte som Guds straff. Även om det är en rad olika katastrofer som skildras i berättelsen verkar det som att syftet med den innerbibliska tolkningen (4:19–22) är att flytta fokuset på arkens erövring och chocken som denna händelse förorsakar i Israel.

Däremot ger berättelsen ingen förklaring till dessa katastrofer vilket leder till frågan kring katastrofberättelsens syfte. Dietrich argumenterar för att arkberättelsen är en klagan i form av en berättelse.⁸⁸ Han ser en likhet mellan varför-frågan i berättelsen: ”Varför har Herren idag slagit oss” (1 Sam 4:3) och de frågorna i olika klagopsalmer som riktas direkt till Gud (t.ex. Pss 10:1; 22:2; 42:10). Dessutom brister hela staden ut i klagorop när budbäraren berättar om händelserna på slagfältet. Genom berättelsen bearbetar Israel de tragiska händelserna som har inträffat eftersom deras gudsbild har omskakats. Dietrich menar även att namnet I-Kabod: ”Var är härligheten?” (4:21) är en klagofråga. Jag utgår däremot ifrån att denna vers är del av den innerbibliska tolkningen som är ett senare tillägg till katastrofberättelsen. Därför anser jag att namnet I-Kabod inte ska förstås som en klagofråga utan som en tolkning av händelserna.

Schicklberger utgår ifrån att katastrofberättelsen ursprungligen har varit en muntlig berättelse som skulle förmedla de oförväntade historiska händelserna som ägde rum vid slaget mellan Israel och filistéerna.⁸⁹ Genom berättelsen erkänner israeliterna Herrens fria vilja.

Andra däremot ifrågasätter katastrofberättelsens syfte och anser att 1 Sam 4 i sig själv inte förmedlar hela bilden av berättelsen. Miller och Roberts debatterar Schicklbergers påstående och

---

⁸⁷ Dietrich 2006, 3:213; jfr. Schicklberger 1973, 70; jfr. Porzig 2010, 141.

⁸⁸ Dietrich 2007, 4:244.

⁸⁹ Schicklberger 1973, 70–73.

menar att det inte finns något jämförande exempel av en katastrofberättelse i andra ANE texter.⁹⁰ De utgår ifrån att informationen om slaget är känd för invånarna i Shilo och menar att en berättelse som enbart påminner om detaljerna av nederlaget och den medförande skammen inte skulle ha mottagits väl. Miller och Roberts vidhåller att en sådan katastrofberättelse inte pekar på Herrens fria vilja utan bara på hans nederlag om man inte inkluderar de efterföljande kapitlen i berättelsen (1 Sam 5–6).

Jag håller med Dietrich och menar att israeliterna berättar denna berättelse eftersom katastroferna utmanade deras gudsbild. Miller och Roberts har en poäng med att berättelsen verkar framställa Gud som besegrad vilket redaktörerna inte kunde acceptera. Därför anser jag att berättelsen har utökats med de därpå följande kapitlen.

3.7 Arkens teologiska funktion

I den mest ursprungliga arkberättelsen (1 Sam 4:1a[GrT^B], 1b–5, 10–18a) uttrycks en övertygelse om att arken ska hjälpa israeliterna i slaget mot filistéerna. Arken ses som ett krigspalladium som säkerställer Herrens närvaro i striden och därmed ger seger. Såväl de äldste som folket ger uttryck åt denna förståelse av arken. Efter det första nederlaget frågar de äldste varför *Herren* har slagit dem. När de äldste försöker förstå anledningen till det första nederlaget kommer de fram till att det har varit deras fel. Eftersom de inte hade arken med sig har inte heller Herren stridit för dem. Därför känner israeliterna sig mycket segervissa när arken anländer till slagfältet. Precis som Guds förkroppsligade närvaro i templet över arken och keruberna skyddar Jerusalem, tror de äldste att Guds närvaro i form av arken räddar dem från filistéerna, vilket är ett tydligt uttryck för Sion-Sebaot teologin.⁹¹ Desto mer överraskade blir de när de även förlorar den andra striden. Arken är närvarande i striden men har Gud också varit det? Stridens utgång och arkens erövring utmanar israeliternas teologiska förståelse av arken och därmed också deras gudsbild. Har Gud inte varit med dem trots arken? Eller har han blivit besegrad? Båda frågorna är utmanande. Antingen väljer Gud att inte strida för israeliterna eller så är han inte stark nog att stå emot filistéerna. Israel står alltså inför valet att acceptera Guds fria vilja att inte hjälpa dem eller att acceptera en svag Gud.

Medan israeliterna utgår ifrån att arken aktiverar Guds handlande, blir det i deras andra nederlag tydligt att Guds handlingar inte kan styras av arkens när- eller frånvaro. Gud är alltså inte bunden till arken och därför kan arken inte heller garantera Israels seger. Utifrån Sion-Sebaot teologins förståelse av arken går det däremot inte att förklara Israels andra nederlag och arkens erövring. All tillit som israeliterna har satt i arkens kraft går förlorad. De förlorar inte bara striden utan även arken tas ifrån dem (קלל, 4:11, 17, 19) och därmed också Guds förkroppsligade närvaro, vilket tolkas som en

---

⁹⁰ Miller och Roberts 2008, 2–5.

⁹¹ Sommer 2009, 105.

ofrivillig bortfärd. Den innerbibliska tolkningen (4:19–22) har därför som syfte att förklara att det enbart är Guds härlighet som (förmodligen frivillig) har gått i exil (הלל, 4:21, 22). Denna Härlighets-teologi framförs av Pinehas hustru som är en del av den prästerliga familjen, Elis hus.

Kapitel 4: Arken hos filistéerna (1 Sam 5)

I detta kapitel beskriver jag först strukturen i 1 Sam 5 för att sedan ge en exegetisk tolkning av texten. Samtidigt fokuserar jag i min analys på hur 1 Sam 5 har redigerats. Jag undersöker och diskuterar även likheterna som 1 Sam 5 uppvisar till exodusberättelsen i 2 Moseboken. Därefter beskriver jag hur 1 Sam 5 som utvidgande av den ursprungliga katastrofberättelsen i 1 Sam 4 påverkar textens syfte och kontext. Slutligen presenterar jag arkens teologiska funktion i den nya litterära kontexten.

4.1 Struktur

Texten i 1 Sam 5 består av två delar som båda berättar om kaoset som arken skapar hos filistéerna. I första delen (5:2–5) berättas om hur arken förs in i Dagon's tempel samt hur Dagon två gånger ligger framstupa på marken framför arken. Första gången reser ashdoditerna upp Dagon igen (5:2–3). Nästa dag ligger Dagon inte bara framför arken utan denna gång har hans huvud och båda händer slagits av och ligger på tröskeln (5:4–5).

Den andra delen (5:1, 6–12) beskriver hur Herrens hand skapar förvirring bland invånarna i de tre städerna Ashdod, Gat och Ekron till vilka arken förs samt hur Herren slår dem med bölder. Händelserna kring arken i dessa städer kan vidare delas in i tre scener (5:1, 6–8; 5:9–10aα; 5:10aβ–12) som är strukturerade på liknande sätt: Man för arken till en ny plats, Herrens hand är tung över invånarna och därför vill man sända iväg arken. Varje gång arken kommer till en ny stad blir förvirringen större och förödelsen värre.

4.2 Arken i Dagon's tempel (1 Sam 5:1–5)

Många forskare betraktar 1 Sam 5:1 som en redaktionell vers som anknyter till händelserna i 1 Sam 4.⁹² Läsarens blick riktas bort från Israel och Elis hus mot filistéernas land. Filistéerna bär arken in i Dagon's tempel och ställer den bredvid sin gud (5:2). Att ta fiendens gudsstatyer som byte och visa upp dem för sina egna gudar var en vanlig praktik under den assyriska tiden.⁹³ Genom detta indikeras att fiendens gud böjer sig under makten av de segrandes gud och erkänner hans överlägsenhet. När den assyriska kungen Tiglath-pileser I erövrar landet Kutmuhi skryter han: "sixty vessels of bronze, together with their gods, I dedicated unto Adad who loves me".⁹⁴ Esarhaddon inskriptionen visar dessutom att assyriska härskare har lämnat tillbaka fiendens gudsstatyer antingen på begäran av fienden eller på eget initiativ.⁹⁵ När den arabiska kungen Hazail kommer inför Esarhaddon och ber honom

---

⁹² Se diskussionen nedan.

⁹³ Cogan 1974, 27; 40.

⁹⁴ Luckenbill 1926, 1:76.

⁹⁵ Cogan 1974, 35.

att lämna tillbaka gudarna, visar sig Esarhaddon införstådd med detta på ett villkor: en inskrift på gudarna ska visa att de erkänner Assurs övermakt.⁹⁶

Genom att ställa upp krigsbyten i sin guds tempel visar folket tacksamhet till sin gud och skryter samtidigt med sin seger. I Bibeln finns några liknande exempel. När Israels män under Sauls ledning blir slagna av filistéerna vid berget Gilboa störtar sig Saul på sitt svärd och dör (1 Sam 31:4–5, kontra 2 Sam 1:9). Enligt MT hugger filistéerna av Sauls huvud och skickar det runt i filistéernas land (1 Sam 31:9) samt tar hans vapen och lägger dem i Astartetemplet. Följer man däremot GrT är det Sauls vapenrustning som skickas runt medan hans huvud hamnar i templet. I 1 Krön 10:10 läggs såväl Sauls huvud som hans vapenrustning i Dagens tempel. Ett annat exempel är 1 Sam 21 som berättar om att Goliats svärd befinner sig i templet i Nob. Det verkar troligt att filistéernas handling ska tolkas på liknande sätt. Arken bärs in i Dagens tempel för att visa upp den och för att tacka Dagon för hans hjälp. Filistéerna antar därmed att israeliternas Gud har böjt sig under Dagens makt.

Dagen efter att arken har förts in i Dagens tempel kommer ashdoditerna dit (1 Sam 5:3). Uttrycket ”ashdoditer” antyder att det inte bara är prästerna som kommer till templet utan också andra människor från staden som förmodligen ville se Dagens makt över arken.⁹⁷ Desto mer överraskade blir de när de ser ”Dagon ligga framstupa på marken framför Herrens ark” som om han tillber arken (5:3). Istället för att Herren erkänner Dagens makt signalerar denna vers att Dagon böjer sig inför Herren. Den som faller ner inför någon annan visar honom vördnad och högaktning (jfr. 1 Mos 17:3; 44:14f.; Hes 1:28). Ashdoditerna utgår däremot ifrån att Dagon har ramlat av en slump och för att korrigera bilden av vem som är den starkare guden reser de upp Dagon på sin plats igen. Dagen därpå ligger Dagon återigen framför arken, denna gång med avslagna händer och huvud. Nu finns det inte längre någon tvekan om vem som är den starkare guden. Faktumet att ashdoditerna behöver resa upp Dagon första gången antyder redan Dagens hjälp- och maktlöshet men att han nu ligger framför arken utan händer och huvud visar tydligt att han är besegrad.⁹⁸ Dagon har reducerats till en kropp utan huvud för att tänka och utan händer för att agera.⁹⁹ Precis som filistéerna besegrade israeliterna två gånger så föll också Dagon ner två gånger framför arken. På grund av arkens erövring faller Eli baklänges från stolen och bryter sin nacke (1 Sam 4:18) och på grund av arkens närvaro i templet faller Dagon ner framför arken och huvudet bryts av. Det är iögonfallande att många berättelser i 1 Sam beskriver att någon mister sitt huvud som ett uttryck för maktlöshet och total besegring (Eli, Dagon, Saul, Goliat). När David i 1 Sam 17:51 hugger av Goliats huvud är det troligtvis en allusion till detta.

---

⁹⁶ Se Luckenbill 1927, 2:207–208.

⁹⁷ Dietrich 2007, 4:270.

⁹⁸ Dietrich 2007, 4:271.

⁹⁹ Klein 1983, 50.

Olika forskare belyser att 1 Sam 5:2–5 är full av ironi. Enligt Dietrich påminner ashoditerna sig dagligen om och visar genom sitt beteende, att inte trampa på tröskeln, att de tjänar en maktlös gud.¹⁰⁰ Schicklberger menar att vers 5 förlöjligar denna kult som också israeliterna verkar ha tagit över under en viss tid (jfr. profeten Sefanja som går emot detta i Sef 1:9).¹⁰¹ Även Bodner anser att israelitiska läsare ser ironin i berättelsen om kampen mellan Herren och Dagon.¹⁰² Enligt 2 Mos 40:20 hade Mose lagt förbundstavlor i arken på vilka det står: ”Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig” (2 Mos 20:3). Det är dock precis det som händer när filistéerna för arken in i Dagens tempel. I dessa verser blir det mycket tydligt att arken ska förstås som Herrens förkroppsligade närvaro, ett uttryck för Sion-Sebaot teologin.

Många forskare uppmärksammar att verserna 2–5 är en egen enhet. Vissa menar att dessa verser redan har funnits utanför den nuvarande kontexten medan andra säger emot det.¹⁰³ Campbell belyser att de första sex orden i MT i 1 Sam 5:1 och 1 Sam 5:2 till största delen är identiska.¹⁰⁴ Samtidigt menar han att vers 6 är en naturlig fortsättning på vers 1, vilket skulle kunna påvisa att de mellanliggande verserna är ett senare tillägg till texten. Även Porzig påstår att 1 Sam 5:2–5, 7b kan tas bort utan problem från den nuvarande kontexten.¹⁰⁵ Exkluderar man verserna 2–5 skulle arkens uppehåll i Ashdod förkortas vilket överensstämmer bättre med de andra två scenerna i Gat och Ekron.¹⁰⁶ Dietrich antar att 1 Sam 5:2–5 tillhör en äldre tradition som upphovsmannen till arkberättelsen har använt sig av för att skapa berättelsen om arkens vandring genom filistéernas land.¹⁰⁷

Miller och Roberts däremot ser 1 Sam 5:1–5 som en litterär enhet.¹⁰⁸ Som argument anför de att vers 3 är beroende både av informationen från vers 1 och 2. Vers 1 berättar om att arken befinner sig i Ashdod vilket tas upp i vers 3 med ordet ”ashdoditerna” och vers 2 berättar om att arken står i Dagens tempel vilket också tas upp i vers 3. Schicklberger menar också att verserna 2–5 inte har existerat utanför den nuvarande kontexten.¹⁰⁹ Först visar Herren att han är starkare än filistéernas gud Dagon vilket förbereder för händelserna i resten av berättelsen när Herren sedan visar sin makt hos filistéerna.

Jag tycker att Campbell argumenterar övertygande om dubbletten som finns i 1 Sam 5:1–2 som ett tecken på redigering. Dessutom passar 1 Sam 5:1 som en inledning till arken i Ashdod. Enligt min

---

¹⁰⁰ Dietrich 2007, 4:271.

¹⁰¹ Schicklberger 1973, 199.

¹⁰² Bodner 2009, 52.

¹⁰³ Campbell utgår ifrån att vv. 2–5 har funnits som en separat enhet. Se Campbell 1975, 84. Se även Dietrich 2007, 4:266.

Se däremot Schicklberger 1973, 102.

¹⁰⁴ Campbell 1975, 84.

¹⁰⁵ Porzig 2010, 143.

¹⁰⁶ Se vidare under avsnitt 4.3 Herrens hand är tung över filistéerna (1 Sam 5:6–12).

¹⁰⁷ Dietrich 2007, 4:266.

¹⁰⁸ Miller och Roberts 2008, 55.

¹⁰⁹ Schicklberger 1973, 102.

åsiikt håller inte Miller och Roberts argument. Bara för att vers 3 är beroende av vers 1 och 2 betyder detta inte att verserna 2–5 måste ha funnits där från början. Dessa verser kan lika mycket ha skapats senare för att passa in i sammanhanget. Därför anser jag att verserna 2–5 och därmed även vers 7b är ett senare tillägg som förtydligar att Herren inte böjer sig under Dagens makt. Att detta skulle ha varit en äldre tradition kring vilken de andra verserna i 1 Sam 5 skapades, som Dietrich menar, verkar osannolikt. Händelserna i Dagens tempel verkar inte ha föranlett filistéerna till att vilja lämna tillbaka arken till israeliterna. Först när de själva drabbas av plågan och ser vad Herren gör genom arkens närvaro skapas en anledning till att bli av med arken. Kampen i templet mellan Herren och Dagon förtydligar att Herren är den starkare och ger därmed ett svar på israeliternas teologiska fråga i 1 Sam 4. Detta betyder att Herren lät filistéerna vinna slaget mot israeliterna och av fri vilja erövra arken. Samtidigt ger det upphov till en ny fråga som inte besvaras än: Varför? Vad var anledningen till att Herren valde att inte strida för Israel?

4.3 Herrens tunga hand över filistéerna (1 Sam 5:1, 6–12)

Arkens vandring genom filistéernas städer Ashdod, Gat och Ekron tecknas i 1 Sam 5:1, 6–12. Texterna är uppbyggda på ett likande sätt i alla tre scener: Arken kommer till en ny plats (1 Sam 5:1; 5:9; 5:10aβ), Herren slår invånarna med bölder (5:6; 5:9; 5:12) med resultatet av att invånarna vill bli av med arken (5:7–8; 5:10α; 5:11). Utifrån mitt resonemang ovan inkluderar jag även 1 Sam 5:1 i denna enhet som introduktion till arken i staden Ashdod. Denna perikop demonstrerar Herrens makt över filistéerna och hålls ihop av uttrycket ”Herrens hand” (5:6, 7, 9, 11) som ligger tung över invånarna. Den hebreiska roten כבד, som har den dubbla betydelsen ”tung” och ”ärbar”, är ett ledord i 1 Sam 4 där ordet används för att beskriva Herrens härlighet som lämnar Israel tillsammans med arken. Samma rot används i 1 Sam 5 för att beskriva Herrens tunga hand över filistéerna.

Arkens första uppehåll är staden Ashdod (1 Sam 5:1, 6–8). Herren ställer till med förödelse bland ashdoditerna genom att slå dem med bölder (5:6). I denna vers och i stora delar av 1 Sam 5 skiljer sig texten i MT och GrT avsevärd. Det finns flera olika textvarianter som ger upphov till frågan om vilken text som är mest ursprunglig och hur skillnaderna tillkom. Miller och Roberts menar att de olika textvarianterna indikerar att alla texter som vi idag har tillgång till är ofullständiga.¹¹⁰ Antingen har delar av texten gått förlorade eller olika verser blev sammanflätade med varandra. 1 Sam 6:4, 17 antyder att arken har varit i filistéernas fem städer Ashdod, Gaza, Ashkelon, Gat och Ekron men i 1 Sam 5 berättas bara om tre städer. I 1 Sam 5:10 i GrT kallas den tredje staden som arken förs till för ”Ashkelon” istället för ”Ekron” (MT).

---

¹¹⁰ Miller och Roberts 2008, 62.

De olika varianterna kan också vara ett senare sätt att harmonisera texten med nästföljande kapitel. I 1 Sam 5:6 har GrT^B ett tillägg som talar om en "mösslåga": "and it caused them a boiling into the ships, and amid their land 'mice' grew up; and there was a great confusion of death in the city".¹¹¹ Även i 1 Sam 6:1b återkommer uttrycket möss i GrT^B. Genom att infoga en mösslåga i berättelsen förklaras filistéernas skuldoffer som ska bestå av guldmöss (1 Sam 6:4–5, 18).¹¹² Schicklberger anser att GrT är senare eftersom MT är den kortare och svårare läsarten.¹¹³ Samtidigt menar han att det lite eftersläpande uttrycket "och bygden däromkring" (1 Sam 5:6, MT) också kan vara ett sätt att harmonisera texten. Därmed skulle fler områden eller städer inkluderas som får erfara Herrens tunga hand. Svårigheterna i texten kan därför också förklaras genom olika redigeringar i texten.

Oavsett om ashdoditerna bara blev slagna av bölder eller också av en mösslåga har texten samma mål. Ashdoditerna kopplar sitt öde till arkens närvaro och bestämmer sig för att arken inte kan stanna hos dem (5:7). Att ashdoditerna samlar filistéernas furstar för att diskutera vad som ska hända med arken antyder att furstarna har mandat över arken eftersom den var ett krigsbyte. I detta läge har furstarna ingen tanke på att lämna tillbaka arken till israeliterna. Däremot är furstarnas strategi att skicka runt arken i landet vilket kommer senare att visa sig vara ineffektivt. Följer man MT är det mest troligt att orden "de svarade" (5:8) avser furstarna som bestämmer att arken ska skickas till Gat. I GrT däremot är det gattiterna själva som föreslår att arken ska flyttas till dem.¹¹⁴ Gattiternas förslag kan antingen tolkas som högmod, att de tror att de kan hantera arken, eller som en ärlig och uppoffrande gest.¹¹⁵ I staden Gat (1 Sam 5:9–10aα) slår Herren "både små och stora" med bölder och låter en mycket stor förvirring uppstå (5:9). Följaktligen sänder gattiterna arken vidare till Ekron (1 Sam 5:10aβ–12) utan att först rådgöra med filistéernas furstar. Ekroniterna verkar ha hört om händelserna i de andra städerna och är rädda för att arken ska döda dem (5:10). När arken kommer till Ekron uppstår en dödlig förvirring i staden och Herrens hand ligger mycket tung över den (5:12). Därpå samlar även ekroniterna filistéernas furstar och kräver att arken ska sändas "tillbaka till sin plats igen" (5:11). Vilken plats som avses nämns inte. Olika redigerare kan ha haft olika platser i tankarna: allt ifrån Shilo över Bet-Shemesh eller det israelitiska området i allmänhet, till och med Jerusalem skulle kunna vara platsen i den slutgiltiga deuteronomistiska redigeringen.¹¹⁶

---

¹¹¹ Auld 2012, 70.

¹¹² SFB15 och B2000 använder ordet "råttor" (även NIV) medan de flesta andra översättningar använder ordet "mice" (t.ex. KJV, ASV, ESV, NRSV, NASB, LUTH12). Det hebreiska ordet עכבר kan såväl översättas med mus som råtta. För tydlighetens skull kommer jag i fortsättningen enbart använda ordet möss även där de svenska översättningarna skriver råtta.

¹¹³ Schicklberger 1973, 103.

¹¹⁴ Auld 2012, 70.

¹¹⁵ Bodner 2009, 53.

¹¹⁶ Schicklberger 1973, 107.

Precis som Dagens andra fall, vittnar upprepningen av händelserna i Ashdod, Gat och Ekron om att bölderna och förvirringen i staden inte uppstod av en slump. Filistéerna kopplar händelserna uttryckligen till arkens närvaro på samma sätt som med händelserna i Dagens tempel.

4.3.1 Likheter med Exodusberättelsen

Flera forskare uppmärksammar att 1 Sam 5 uppvisar likheter med exodusberättelsen i 2 Moseboken. I båda berättelserna är det Herren själv som strider mot fienden.¹¹⁷ Fritz Stolz menar att filistéerna påminner om egyptierna som har gjort någonting till sin egendom som egentligen tillhör Herren: Egyptierna gör anspråk på Guds folk medan filistéerna gör anspråk på arken.¹¹⁸ Han visar vidare att såväl egyptierna som filistéerna får erfara Herrens tunga hand över dem (t.ex. 2 Mos 3:19; 6:1; 9:3; 13:3) samt att Herren också slår egyptierna med bölder (2 Mos 9:8–12). Efter att Herren har visat sin makt i Egypten genom plågorna skyndar sig egyptierna för att få Israels folk ut ur landet eftersom de tror att de annars skulle dö (2 Mos 12:33). På samma sätt, menar Stolz, vill filistéerna bli av med arken så att den inte dödar dem och deras folk (2 Sam 5:11). Filistéernas rop ”från staden [som] steg mot himlen” (1 Sam 5:12) har en parallell i 2 Mose 2:23 där israeliternas ”rop över slaveriet steg upp till Gud”.¹¹⁹

Miller och Roberts menar att uttrycket ”Guds/Herrens hand” i 1 Sam 4–6 också uppvisar paralleller till akkadiska källor i vilka det kopplas till plågor som gudarna använder sig av för att slå fienderna.¹²⁰ Till exempel motsvarar ”ותהי יד־יהוה בעיר” (1 Sam 5:9) uttrycket ”qāti Rašap ibašši ina mātīya” i ett av amarnabreven från Cypern.¹²¹ Även andra bibeltexter beskriver Gud som den mäktige krigaren som slår fienderna med plågor (t.ex. Hab 3:5; Jer 21:5–6). Uttrycket ”Guds/Herrens hand” förknippas alltså både med exodusberättelsen och plågoberättelser. I 1 Sam 5 upplever filistéerna precis det de tidigare fruktade: ”Vem kan rädda oss från den mäktige Gudens hand?” (1 Sam 4:8). Porzig belyser att dessa verser i 1 Sam 4 som talar om plågorna i Egypten ligger på samma redigeringslager som 1 Sam 5 eftersom de anknyter till varandra.¹²²

Exodusmotivet framträder alltså tydligt i 1 Sam 5 och även i 1 Sam 4:6–9. Genom tillägget i katastrofberättelsen (1 Sam 4:6–9) blir filistéernas rädsla för arken berättigad samtidigt som det skapar en anledning till att utöka arkberättelsen med 1 Sam 5:1, 6–12. Jag utgår ifrån att dessa perikoper har skapats samtidigt och att de sedan har utökats ytterligare med 1 Sam 5:2–5 för att associera arken ännu tydligare med Herrens förkroppsligade närvaro.

---

¹¹⁷ Dietrich 2007, 4:267.

¹¹⁸ Stolz 1980, 47.

¹¹⁹ Porzig 2010, 147.

¹²⁰ Miller och Roberts 2008, 63.

¹²¹ Roberts 1971, 247.

¹²² Porzig 2010, 146.

4.4 Arkberättelsens litterära kontext och syfte

Medan 1 Sam 4 har gett upphov till en del teologiska frågor från israeliternas sida, ger 1 Sam 5 ett tydligt svar på frågan om Gud har blivit besekrat eller inte. Därför verkar det troligt att 1 Sam 5 har skapats som en fortsättning av katastrofberättelsen i 1 Sam 4 för att korrigera israeliternas gudsbild. Upphovsmannen till 1 Sam 5 kunde inte acceptera att 1 Sam 4 framställer Gud som den svagare parten och utökar därför katastrofberättelsen med bokstavligen ett helt nytt kapitel. Texten i 1 Sam 5 tydliggör att Herren är den starkare aktören och att han inte böjer sig under några andra gudar. Såväl filistéerna liksom deras gud Dagon får erfara Guds makt genom hans hand. Dagon faller ner inför arken och förlorar sina händer vilket betyder att han inte (längre) kan agera och hjälpa filistéerna. Alltså blir 1 Sam 5 vändpunkten i arkberättelsen och därmed återställs israeliternas bild av Gud som den mäktigare. Samtidigt skapas en anledning för filistéerna att skicka tillbaka arken vilket 1 Sam 6 ägnar sig åt.

Denna mäktiga Gud som kan åstadkomma sådant genom sin hand måste också vara ansvarig för att israeliterna förlorade striden mot filistéerna. Även om det inte nämns uttryckligen kan man som läsare dra denna slutsats när 1 Sam 5 läggs till 1 Sam 4. Detta skulle innebära att Gud låter sig besegras av filistéerna och att det har varit hans fria vilja att arken erövrats. Däremot får frågan varför Gud låter israeliterna förlora slaget inte något svar än. Jag utgår ifrån att 1 Sam 2–3 skapas vid ett senare tillfälle för att ge en anledning till israeliternas nederlag. I denna vidare kontext spelar framförallt förbundet en avgörande roll vilket motiveras med ordet ”förbundsark” i 1 Sam 4:3–5. Elihusets synd är en bra anledning till att Herren väljer att inte strida för israeliterna. Genom nederlaget straffar han Elis söner och hela hans hus vilket även får konsekvenser för folket Israel.

4.5 Arkens teologiska funktion

Även om 1 Sam 4 uttrycker att Guds handlingar inte styrs av arkens när- eller frånvaro samt ifrågasätter att arken förkroppsligar Guds närvaro ger dock 1 Sam 5 en annan bild där arken verkar vara mycket mäktig. Utifrån mitt resonemang i detta kapitel påstår jag att 1 Sam 5 är del av samma redigeringslager som 1 Sam 4:6–9. Gemensamt har dessa två texter till syfte att beskriva Guds makt i relation till arken. I 1 Sam 4:6–9 uttrycker filistéerna en mycket stor rädsla inför arkens ankomst till slagfältet som i 1 Sam 5 visar sig vara berättigad. Filistéerna sätter till och med likhetstecken mellan arken och Israels Gud, en föreställning som är framträdande i Sion-Sebaot teologin. I Dagens tempel verkar det som om arken själv handlar när den under nattens timmar på ett förunderligt sätt slår ner Dagon (1 Sam 5:2–5) jämfört med 1 Sam 5:1, 6–12 där det är Herrens hand som slår filistéerna överallt dit arken förs. Eftersom Herrens närvaro liksätts med arken i Dagens tempel kan inga andra gudar stå inför Herren. I detta och nästföljande kapitel är arken huvudpersonen och var den än

befinner sig sker mäktiga ting. Arken associeras väldigt tydligt med Guds närvaro och makt. Det var denna makt som israeliterna hade förväntat sig av arken i striden mot filistéerna. Varför Gud väljer att visa sin makt först nu berättas inte än.

En annan fråga som inställer sig är om det verkligen är arken som handlar eller om det är Gud.¹²³ Utifrån texten är arken framförallt passiv: man ”tar” (לקח) arken, ”skickar” (שלח) eller ”ställer” den (שים) någonstans. Bara på ett fåtal ställen ”kommer” (בוא), ”sitter, bor” (ישב) eller ”går” (הלח) arken. Det mest spektakulära hittills som arken beskrivs med är i 1 Sam 5:10 där ekroniterna fruktar att arken aktivt ska ”döda” (מות) dem. Jag menar att det är Gud som agerar i samband med arken och att han använder sig av arken för att visa sin makt. Det blir uppenbar att 1 Sam 5 vill förmedla att Guds närvaro är sammankopplad med arken.

---

¹²³ Dietrich 2007, 4:259.

Kapitel 5: Arkens väg tillbaka (1 Sam 6–7:1)

I detta kapitel ger jag först en överblick över strukturen i 1 Sam 6 för att sedan tolka texten exegetisk. Jag undersöker textens olika redigeringslager och beskriver hur 1 Sam 6 bygger vidare på berättelsen i 1 Sam 5. Därefter redogör jag för hur 1 Sam 6 påverkar arkberättelsens syfte och kontext i dess helhet (1 Sam 4–6). Avslutningsvis beskriver jag arkens teologiska funktion i 1 Sam 6.

5.1 Struktur

Texten i 1 Sam 6:1–7:1 beskriver arkens väg tillbaka till israeliternas område. Berättelsen kan delas in i fyra avsnitt. Det första avsnittet (6:1–9) diskuterar frågan på vilket sätt arken ska sändas tillbaka. Filistéernas spåmän och präster betonar vikten av att skicka med ett skuldoffer som gåva (6:3–6). Ett test ska avgöra om plågorna har en koppling till arkens närvaro: Om korna, som drar vagnen med arken på, går raka vägen till Bet-Shemesh är det ett tecken på att det var Herren som har slagit filistéerna (6:7–9). Det andra avsnittet (6:10–16) berättar om hur arken anländer till Bet-Shemesh. Invånarna blir glada och offerar ett brännoffer åt Herren (6:13–16).

Verserna 17–18 är en sammanfattning av de offergåvorna som filistéerna ger åt Herren. Det sista avsnittet (6:19–7:1) beskriver hur Herren dödar de invånarna i Bet-Shemesh som har sett in i arken varefter folket skickar sändebud till dem som bor i Kirjat-Jearim (6:19–20). Invånarna i Kirjat-Jearim hämtar arken och för den till Abinadabs hus (6:21–7:1).

5.2 På vilket sätt ska arken sändas tillbaka? (1 Sam 6:1–9)

Vers 1 markerar ett nytt avsnitt och berättar om att arken har varit i filistéernas land i sju månader. Antingen avses med detta den totala tiden som arken befinner sig hos filistéerna eller så betyder det att det går ytterliga sju månader efter att arken har kommit till Ekron. I vilket fall som helst har arken stannat tillräckligt länge så att filistéerna har bestämt sig för att sända tillbaka den till sin plats (jfr. 1 Sam 5:11). Det är uppenbart att filistéerna inte är nöjda med hur deras furstar har hanterat situationen med arken. Furstarnas strategi att flytta arken till ständigt nya platser visar att de inte är beredda att lämna tillbaka arken samtidigt som de inte vill ha arken i sin egen närvaro. Detta avslöjar också att furstarna inte ser till folkets bästa utan bryr sig mer om sin egen ställning.¹²⁴ Eftersom furstarna inte har hittat en tillfredsställande lösning på problemet vänder sig folket nu till sina präster och spåmän, de religiösa ledarna i landet. Präster ägnar sig åt kulten, tjänar gudarna och ser till att gudarna har en välvillig inställning till folket medan spåmän förutsäger framtiden.

---

¹²⁴ Dietrich 2007, 4:280.

Filistéerna ställer två frågor varav den första redan har fått sitt svar i den andra frågan (6:2). Det verkar troligt att det är prästerna som ger instruktionen att filistéerna inte får sända arken bort utan gåvor som kompensation (6:3).¹²⁵ Prästerna är medvetna om att filistéerna måste ge Herren ett skuldoffer för att beveka honom till att lyfta bort sin tunga hand över dem. Enligt 3 Mos 5:15–16 ska den som ”begår en trolös handling genom att undanhålla något som är helgat åt Herren” offra honom en felfri bagge som skuldoffer. Det hebreiska ordet כִּשָׁף (”skuldoffer”) förekommer 44 gånger i MT varav 27 gånger i 3 Moseboken vilket tyder på att det är ett prästskriftligt ord.¹²⁶ Filistéernas skuldoffer ska bestå av fem bölder av guld och fem möss av guld (1 Sam 6:4). Porzig menar att skuldoffermotivet (6:3aβ, 4–6, 8aβ, 11b, 17f.) är senare prästskriftliga tillägg som understryker att filistéerna erkänner Herren som Gud.¹²⁷ Detta innebär att han inte heller anser att bölderna tillhör den ursprungliga berättelsen (1 Sam 5:6b, 9b, 12a). Enligt denna tolkning skulle Herrens hand ”bara” ha skapat förvirring i filistéernas städer vilket är för ospecifikt för att leda till att filistéerna vill bli av med arken. Därför anser jag att bölderna har en viktig funktion i berättelsen och därmed också skuldoffret och att dessa texter är del av det ursprungliga textlaget.

Även i detta kapitel finns textuella skillnader mellan GrT och MT. Medan GrT är konsekvent med att tala om två olika plågor, bölder och möss, uppstår i MT frågan varför filistéerna ska ge ett skuldoffer bestående av både fem bölder av guld *och* fem möss av guld. MT talar tidigare bara om en plåga, nämligen bölderna, och inte om möss eller en mössplåga som GrT gör (5:3, 6; 6:1). Hur passar mössen in i texten? Det finns olika teorier kring frågan om det är guldmössen som är mest ursprungliga eller guldbölderna. Miller och Roberts följer GrT^B och menar att berättelsen ursprungligen talade om fem guldbölder (6:4 GrT) och ett obestämt antal guldmöss (6:5 GrT).¹²⁸ Dietrich däremot argumenterar för att uttrycket ”guldmöss” är mer ursprungligt än ”guldbölder”.¹²⁹ Han menar att bölderna på filistéernas kroppar såg ut som möss och därför bör 6:5 ursprungligen ha uttryckt: ”Ni ska göra avbildningar av era bölder, som liknar avbildningar av möss, som fördärvar ert land”.¹³⁰ Guldmössen symboliserar därmed bölderna som filistéerna drabbas av och är det enda skuldoffret som filistéerna ska ge. Schicklberger följer samma linje och anser att uttrycket ”fem bölder av guld” har lagts till av

¹²⁵ Dietrich 2007, 4:281.

¹²⁶ Porzig 2010, 148. Detta pekar på en prästerlig teologi.

¹²⁷ Porzig 2010, 150–151, 155.

¹²⁸ Miller och Roberts 2008, 71–72. I v. 4–5 uppvisar GrT^B stora skillnader till MT: ”five seats of gold [...] and golden mice”. GrT^B talar inte om fem möss av guld utan rent allmänt om möss av guld vilket överensstämmer bättre med 6:18. Dessutom använder GrT^B ett annat uttryck för bölder, nämligen ”he struck them on their seats” vilket innebär att det handlar om hemorrojder. Jag kommer inte närmare gå in på denna skillnad eftersom det är oväsentlig för min forskning vilken sjukdom filistéerna drabbas av.

¹²⁹ Dietrich 2007, 4:282.

¹³⁰ Dietrich 2007, 4:282–283. Min egen översättning av Dietrichs mening: ”Macht Abbilder von fünf Geschwüren, und zwar als Abbilder von Mäusen, die das Land vernichten”. Han argumenterar för att det står ett waw-explicativum (se GK §154 a (note b)) i texten som han översätter med: ”und zwar”.

senare redaktörer som inte längre har förstått betydelsen av guldmössen.¹³¹ Genom detta tillägg blir guldmössens funktion i texten inte längre uppenbar och verkar till och med konstig vilket i sin tur leder vidare till att GrT harmoniserar texten och infogar en mössplåga i 1 Sam 5–6 (se även tillägget i MT i 6:5aβ). Teologiskt sett blir arkens makt ännu tydligare och mer skrämmande genom tillägget av mössplågan i GrT.¹³² Det är inte bara en plåga som drabbar filistéerna, utan två. Jag håller med de forskare som utgår ifrån att de fem guldmössen är den mest ursprungliga läsarten. Det har bara funnits en plåga, nämligen bölderna, som guldmössen skulle symbolisera.

Materialet guld, som avbildningarna ska göras av, visar att det måste vara ett offer som är värdefullt så att Herren inte slår filistéerna igen. Genom att göra avbildningar av bölder och möss imiterar filistéerna plågan som har drabbat dem och hoppas på att denna plåga försvinner tillsammans med arken när de sänder iväg den. Antalet fem motiveras med filistéernas fem furstar. Detta innebär att alla invånare i filistéernas land underordnar sig Herren. Genom dessa handlingar ska filistéerna ge ära åt Israels Gud så att han ”kanske” lättar sin hand över dem (6:5b). Denna vers uttrycker en viss osäkerhetsfaktor (jfr. däremot 6:3b).¹³³ Vers 6 anknyter till exodusberättelsen och uppmanar filistéerna att inte begå samma misstag som farao och egyptierna gjorde när de förhärdade sina hjärtan och inte släppte Israels folk. Filistéerna ställs inför valet att förhärdas (כבד) sina hjärtan och fortsätta att uppleva Herrens tunga (כבד) hand över dem eller att ge Herren ära (כבד) och sända tillbaka arken. Precis som i 1 Sam 4 används här den hebreiska roten כבד med den dubbla betydelsen ”tung” och ”ärbar”. I 1 Sam 4:21–22 verkade Herren ha förlorat sin ära men genom sin tunga hand över filistéerna bevisar Herren att han fortfarande har sin ära kvar (1 Sam 5) vilken filistéerna förväntas att ge honom i 1 Sam 6.¹³⁴ När filistéerna sänder iväg arken erkänner de alltså att de tidigare har missuppfattat Herren och hans makt.

Till skillnad mot vers 3, där prästerna ger råd, är det förmodligen spåmännen som ger tydliga instruktioner om hur arken ska sändas tillbaka till sin plats i verserna 7–9. Detta ska vara ett test som ska tydliggöra om det verkligen är Herren som har slagit filistéerna eller om allt detta har hänt av en slump (6:9). Filistéerna försvårar processen att föra arken tillbaka till sin plats. Vagnen som arken och guldföremålen ska sättas på ska vara ny och korna som ska spännas framför den ska aldrig ha burit något ok innan. Dessutom ska det vara korna som precis har fått kalvar. Om korna, som är ovana att bära ok och som mot sin instinkt måste lämna sina kalvar, förflyttar arken till sin plats är det ett tecken på att det är Herren som leder dem. Om vagnen däremot inte går tillbaka till Israel behöver filistéerna inte frukta Herren för då är det inte han som har slagit dem.

---

¹³¹ Schicklberger 1973, 117.

¹³² Schicklberger 1973, 117.

¹³³ Campbell 1975, 113.

¹³⁴ Dietrich 2007, 4:284.

5.3 Arken anländer på israelitiskt område (1 Sam 6:10–16)

Filistéerna lyder prästernas och spåmännens råd och skickar iväg arken på vagnen med guldföremålen (6:10–11).¹³⁵ Därmed börjar testet som ska avgöra om det är Herrens hand som har slagit dem eller inte. Korna går raka vägen till Bet-Shemesh ”utan att vika av vare sig till höger eller till vänster” (6:12). Denna mening är ett återkommande uttryck i deuteronomistiskt språkbruk och är ett tecken för fullständig lydnad (jfr. 5 Mos 5:32; 17:11; Jos 1:7).¹³⁶ Korna går hela tiden samma väg vilket indikerar att Guds mäktiga hand leder dem. Att korna råmar antyder möjligtvis att de längtar efter sina kalvar som är instängda hemma eller att de drivs mot sin vilja.¹³⁷ För filistéerna som följer efter dem blir detta ett tydligt svar att det faktiskt är Herren som har slagit dem.

Med vers 13 inträder ett scenbyte. I Bet-Shemesh är det skördetid vilket innebär att det är mycket folk på fälten. När de ser arken blir de glada. Det måste ha varit en stor överraskning för dem att se arken komma till dem på en vagn utan någon som leder den. Vagnen stannar vid en stor sten vid betshemeshiten Josuas åker. Denna sten använder invånarna i Bet-Shemesh som ett altare, vagnen blir till ved och korna offras där som brännoffer (6:14). Invånarna i Bet-Shemesh verkar vara medvetna om att vagnen och korna som användes för att bära Guds ark inte ska användas igen utan tillhör Gud (jfr. 4 Mos 19).¹³⁸

De flesta forskare vidhåller övertygande att vers 15 är ett senare tillägg som ska bekräfta leviternas funktion i samband med arkens rättmätiga hantering (jfr. 5 Mos 10:8).¹³⁹ När leviterna sägs vara de som lyfter ner arken skapas en kontrast till arkens felaktiga hantering av Elis söner (1 Sam 4) och filistéerna (1 Sam 5). Anledningen till att vers 15 ses som tillägg är att den skapar en spänning till vers 14.¹⁴⁰ Hur kan leviterna lyfta ner arken från vagnen (6:15) när den redan har huggits sönder (6:14)? Vers 14 talar enbart om brännoffer, i vers 15 däremot offerar invånarna i Bet-Shemesh både bränn- och slaktoffer. Dessutom verkar det förvånansvärt att leviterna så plötsligt blir en del av berättelsen.¹⁴¹ I Samuelsböckerna förekommer leviter förutom på detta ställe bara i 2 Sam 15:24 som också uppvisar en koppling till arken.

Efter att vagnen är förstörd, korna slaktade och brännoffret accepterat av Herren har arkens vandring kommit till ett (tillfälligt) slut. Filistéernas furstar ser allt detta och vänder tillbaka till Ekron med förhoppning om att Herrens tunga hand ska dra sig tillbaka, precis som arken lämnades tillbaka

¹³⁵ I vers 11b i GrT saknas ”och med avbildningarna av deras bölder”. Dietrich och Schicklberger följer GrT och menar att ואת צלמי טהריהם är ett senare tillägg i MT. Bara i v. 11b och v. 17a står det hebreiska ordet טהריים (”hemorrojder”) istället för עפלים (”tumörer, bölder”) i v. 4 och 1 Sam 5:6, 9, 12. Se Schicklberger 1973, 119, 121; Se också Dietrich 2007, 4:267–268.

¹³⁶ Klein 1983, 58–59.

¹³⁷ Dietrich 2007, 4:287.

¹³⁸ Dietrich 2007, 4:289.

¹³⁹ Se t.ex. Klein 1983, 55; Dietrich 2007, 4:268; Schicklberger 1973, 120; Porzig 2010, 149.

¹⁴⁰ Se t.ex. Schicklberger 1973, 120–121.

¹⁴¹ Klein 1983, 59.

(6:16). Schicklberger menar att vers 16 är ett bra slut på arkberättelsen.¹⁴² Även Porzig anser att vers 16 avslutar den utökade berättelsen i 1 Sam 6.¹⁴³ Jag kommer att diskutera berättelsens slut i nästa avsnitt.

5.4 Arken i Bet-Shemesh (1 Sam 6:17–7:1)

Verserna 17–18 är en sammanfattning som många forskare betraktar som senare tillägg.¹⁴⁴ I en lista uppräknas de skuldoffren som filistéerna har gett åt Herren. Dessa verser uttrycker att hela filistéernas land har underordnat sig Herren. Det som talar för ett senare tillägg är användningen av uttrycket טהרים (”hemorrojder”) istället för עפלים (”tumörer, bölder”) i vers 17a (jfr. 6:11), som jag tidigare har diskuterat, och att 1 Sam 5 inte nämner att arken även har varit i städerna Gaza och Ashkelon. Vers 18a talar dessutom om ett stort antal guldmöss (kontra fem guldmöss i 6:4) vilket är en harmonisering i enlighet med den senare infogade mössplågan.

Vers 19 anknyter igen till den tidigare berättelsen i Bet-Shemesh. Det lyckliga slutet (6:13) får en ny vändning eftersom Herren slår några av invånarna. Denna vers uppvisar stora skillnader i GrT och MT vilket ger upphov till frågan hur dessa skillnader tillkom.¹⁴⁵ GrT och MT ger olika anledningar till att Herren slår männen i Bet-Shemesh: Enligt GrT är det Jekonjas släkt som inte firar tillsammans med invånarna i Bet-Shemesh när arken kommer tillbaka, medan MT talar om att invånarna i Bet-Shemesh ser in i arken vilket leder till att Herren slår dem.¹⁴⁶ En annan fråga gäller hur många personer som dör. I både GrT och MT står siffrorna 70 män och 50.000 män precis efter varandra.¹⁴⁷ Dietrich utgår ifrån att denna vers har redigerats i en tidig fas där redaktören håller fast vid att 70 män av Jekonjas släkt dör samtidigt som han har ett intresse i att utvidga denna katastrof till att gälla ett större antal människor.¹⁴⁸ Båda dessa skillnader är svåra att förklara och jag kommer därför bara beskriva vilka konsekvenser det har för berättelsen om man följer GrT respektive MT. Jekonjas släkt väljer att inte delta i glädjen i Bet-Shemesh vid arkens ankomst vilket betyder att de förmodligen inte heller offerar åt Herren. Att inte glädja sig och hylla honom, som har befriat sig själv från fångenskapen hos filistéerna, är ett respektlöst beteende mot Herren vars närvaro förkroppsligas av arken. Enligt MT slår Herren invånarna eftersom de ser in i arken. Även detta beteende visar brist på respekt mot arkens helighet. Andra texter beskriver att arken står bakom ett förhänge i det allra

---

¹⁴² Schicklberger 1973, 129.

¹⁴³ Porzig 2010, 150.

¹⁴⁴ Miller och Robert 2008, 75–76; Porzig 2010, 149; Schicklberger 1973, 121; Dietrich 2007, 4:289.

¹⁴⁵ Se Schicklberger 1973, 123–126 som diskuterar olika förslag. Miller och Roberts 2008, 77 menar att GrT ligger närmare originaltexten.

¹⁴⁶ B2000 följer GrT medan SFB15 följer MT.

¹⁴⁷ B2000 skriver att Herren slår ”sjuttio av dem” medan SFB15 skriver att Herren dödar ”sjuttio man bland folket, femtio var hövdingar”. Den hebreiska roten הָלַל kan översättas med såväl ”tusen” som ”hövding”. Se BDB, 48b-49a

¹⁴⁸ Dietrich 2007, 4:291.

heligaste vilket kan betyda att den ska skyddas från lustfyllda, syndiga blickar (2 Mos 26:31–34). Teologin i denna vers har samband med 2 Sam 6:6–8 där Ussa dör eftersom han rör vid arken.¹⁴⁹ Det kommer tydligt till uttryck att arken måste hanteras på ett värdigt sätt. Vem som helst får inte se in i arken eller röra vid den, annars dör man (jfr. 4 Mos 4:20, 15). Eftersom vers 19 ger uttryck åt en annorlunda teologi inställer sig frågan huruvida hela avsnittet (6:19–7:1) är senare tillägg. Porzig menar att denna teologi enbart förekommer i efterexiliska skrifter (jfr. 2 Mos 19:21; 33:18–20; Dom 6:22–23; 13:22).¹⁵⁰

Döden i Bet-Shemesh väcker en teologisk fråga hos invånarna: ”Vem kan bestå inför Herren, denne helige Gud?” (6:20). Som hela berättelsen har visat är svaret på denna fråga: Ingen! Än så länge i alla fall. Invånarna i Bet-Shemesh reagerar på ett liknande sätt som filistéerna och vill sända iväg arken (jfr. 1 Sam 5:8). Därför skickar de bud till invånarna i Kirjat-Jearim vilka sedan kommer för att hämta arken. Männen för arken in i Abinadabs hus och helgar hans son Eleasar till att ta hand om arken (7:1). Abinadabs hus ska möjligtvis betraktas som en helgedom (jfr. Mikas hus i Dom 17:12; 18:2) och är därmed en lämplig plats för arken.¹⁵¹ I dessa verser syns en tydlig skillnad mellan leviterna och invånarna i Bet-Shemesh. Texten visar inte bara att det är farlig att röra vid eller se in i arken utan det finns de som har tillåtelsen att göra det. Leviterna har blivit avskilda till att göra tjänst inför Herren och har fått instruktioner om hur och när de får komma nära arken. Detta kan vara en förklaring till varför leviterna nämns i vers 15 och varför arken kommer i Eleasars tillsyn. Namnet Eleasar är dessutom ett vanligt levitiskt namn (t.ex. Arons son, 2 Mos 6:25).

Hela detta avsnitt (1 Sam 6:19–7:1) uttrycker att arkens vandring inte har kommit till ett tillfredsställande slut än. Porzig undrar varför arken än en gång ska transporteras till en annan stad när Bet-Shemesh redan betraktas som israelitiskt område.¹⁵² Det verkar troligt att dessa verser är ett mycket sent tillägg som ska leda berättelsen vidare. Arken är i goda händer hos Eleasar och stannar där i tjugo år (7:2) vilket gör det möjligt för 2 Sam 6 att knyta an där och fortsätta berättelsen ytterligare.

Den annorlunda teologin i dessa verser, som är framträdande i efter-exiliska skrifter, samt den tydliga avsikten att möjliggöra en fortsättning av arkberättelsen, föranleder mig att exkludera dessa verser ur den mest ursprungliga berättelsen i 1 Sam 6. Därför argumenterar jag för att 1 Sam 6:1–14, 16 utgör grundstommen i detta kapitel.

---

¹⁴⁹ Schicklberger 1973, 89.

¹⁵⁰ Porzig 2010, 151.

¹⁵¹ Klein 1983, 60.

¹⁵² Porzig 2010, 150.

5.5 Arkberättelsens litterära kontext och syfte

Medan 1 Sam 5 skapar en anledning för filistéerna att lämna tillbaka arken, ägnar sig 1 Sam 6 åt att utföra detta uppdrag. Alltså är 1 Sam 6 en naturlig fortsättning av den tidigare berättelsen som samtidigt blir ett slut på arkens vandring i 1 Samuelsboken. Redan i 1 Sam 5 blir det tydligt att Herrens närvaro är kopplad till arken vilket fortsätter att visa sig i 1 Sam 6. Precis som i 1 Sam 5 återkommer uttrycket ”Herrens hand” i berättelsen (6:3, 5, 9) och det finns likaså kopplingar till exodusberättelsen (6:6).

Texten i 1 Sam 4 talar om att Guds härlighet går i exil (4:21–22) medan 1 Sam 6 förtydligar att filistéerna måste ge Herren ära (6:5) för att bli befriade från hans plåga. Herren kräver alltså sin ära tillbaka som han verkar ha förlorat i 1 Sam 4. Hela denna berättelse kan beskrivas som ett uttåg, likt Israels uttåg ur Egypten. När arken erövrats brister israeliterna ut i ett klagorop (4:11, 14) som i slutet av berättelsen går över till ett glädjorop i samband med arkens hemkomst (6:12–13).

Tolkar man 1 Sam 4–6 i sin helhet kan arkens vandring beskrivas med en neråtböjd halvcirkel: först en nedgång (arkens erövring, 1 Sam 4), sedan en vändning vid lägsta punkten (arken visar sin makt hos Dagon och filistéerna, 1 Sam 5) och slutligen en triumferande uppgång (arken kommer till Bet-Shemesh, 1 Sam 6).¹⁵³

5.6 Arkens teologiska funktion

Texten i 1 Sam 6 fortsätter att återspegla samma bild av arken och dess funktion som vi såg i 1 Sam 5. Därför är det troligt att även 1 Sam 6:1–14, 16 ligger på samma redigeringslager som 1 Sam 4:6–9; 5:1, 6–12. Filistéernas test gör det explicit att Herren är närvarande där arken befinner sig och att plågan har kommit ifrån hans hand (6:9). Detta är en viktig teologisk slutsats i berättelsen som återspeglar Sion-Sebaot teologin. När arken kommer tillbaka från filistéernas land blir det tydligt att det är Herren som styr och kontrollerar arkens hemkomst. Gud bevisar därmed att han inte behöver människors hjälp, d.v.s. han behöver inte såsom Dagon bli uppställd igen av människor, utan han åstadkommer det han vill i sin egen kraft. Ingen kan hindra honom, varken kor som är ovana att bära ok och vars kalvar är instängda, eller en vagn som inte leds av någon. Arken kommer tillbaka av sig själv med ära och makt.

Dessutom betonar berättelsen vikten av att hantera arken på ett värdigt sätt. Bara när Herrens ark möts med den vederbörliga respekten visar han sin välvilja. När filistéerna ger Herren ära genom att skicka tillbaka arken hoppas de att plågan som drabbar dem ska upphöra. Invånarna i Bet-Shemesh visar förståelse för arkens rättmätiga hantering och offrar ett brännoffer åt Herren för att ära honom

---

¹⁵³ Dietrich 2007, 4:298.

och fira arkens hemkomst. Leviterna infogas på detta ställe för att legitimera deras prästerliga funktion i samband med kulten. De som ser in i arken blir däremot slagna av Herrens hand vilket visar att inte heller israeliterna kommer undan Herrens hand om de på ett felaktigt sätt gör anspråk på arken och agerar respektlös mot Herrens helighet. Deras fråga: ”Vem kan bestå inför Herren, denne helige Gud?” uttrycker att israeliterna inte fullt ut förstår arkens teologiska funktion. Det senare tillägget (1 Sam 6:15, 6:17–7:1) förklarar att det bara är leviterna som kan bestå inför Herren, mer explicit Eleasar.

Kapitel 6: Slutsats

Min frågeställning i uppsatsen har varit: (1) Hur presenteras den teologiska förståelsen av arken i arkberättelsens olika redigeringslager (1 Sam 4–7:1)? (2) På vilket sätt kan arken sägas representera Guds närvaro? För att svara på den första frågan har jag genom en exegetisk tolkning av 1 Sam 4–7:1 redogjort för olika redigeringslager i texten och samtidigt beskrivit arkens teologiska funktion i dessa lager. För att svara på den andra frågan har jag presenterat olika tolkningar av Guds närvaro i Gamla testamentets texter. I detta kapitel ska jag föra samman min analys och presentera min slutsats (se appendix). Jag beskriver först redigeringslagren för att sedan skildra de olika karaktärernas teologiska förståelse av arken.

6.1 Katastrofberättelsen (1 Sam 4:1a[GrT^B], 1b–5, 10–18a)

Jag har visat att 1 Sam 4:1a[GrT^B], 1b–5, 10–18a kan läsas och förstås som en katastrofberättelse utanför den nuvarande litterära kontexten. Denna berättelse är till sin form en klagan och beskriver olika katastrofer: Israels nederlag, arkens erövring samt Elis och hans söners död. I sig själv kan berättelsen därför inte klassificeras som ”arkberättelse”. Först när katastrofberättelsen utökas genom innerbiblisk tolkning (1 Sam 4:19–22) hamnar arken i berättelsens fokus.

I katastrofberättelsen är det framförallt den teologiska förståelsen av Israels äldste som kommer till uttryck. Såväl de äldste som folket ser arken som ett krigspalladium som säkerställer Guds närvaro i striden. Utifrån denna förståelse drar de äldste slutsatsen att anledningen till det första nederlaget är arkens frånvaro, och därmed Guds frånvaro. Därför hämtar de arken så att *den* finns bland dem på slagfältet och räddar dem från filistéerna. Det verkar som om de äldste sätter likhetstecken mellan arken och Gud vilket betyder att de ger uttryck för Sion-Sebaot teologin. Detta blir tydligt i uttrycket ”Herren Sebaots förbundsark [...] hans som tronar på keruberna” (4:4). Enligt denna teologi är det omöjligt att arken erövrats av fienden eftersom den förkroppsligar Guds närvaro. Precis lika omöjligt är det att Jerusalem erövrats och templet förstörs.

Arkens erövring skapar alltså ett teologiskt problem för Sion-Sebaot teologin. Det första tillägget (4:19–22) ger därför en teologisk tolkning av katastrofberättelsen som avser att förklara hur arken kunde erövrats av filistéerna. Berättelsen om Pinehas hustru används för att omtolka Sion-Sebaot teologin och istället ge uttryck för Härlighetsteologin. Det är inte Gud, förkroppsligad genom arken, som erövrats utan Guds härlighet som genom arkens erövring lämnar Israel. Detta är precis det som Hesekiel talar om när han beskriver hur Guds härlighet, som är flyttbar, lämnar Jerusalems tempel. Namnet Ikabod ”Var är härligheten?” och användningen av ordet הלל (”att gå i exil”) är tydliga

exempel på denna förståelse. Eftersom Pinehas, Elis son, är av prästerlig släkt är det inte förvånande att hans hustru ger uttryck för den prästerliga Härlighetsteologin.

6.2 Den utökade arkberättelsen (1 Sam 4:6–9; 5:1–6:14, 16)

I min analys har jag förklarat att 1 Sam 5 skapas som en fortsättning av katastrofberättelsen för att besvara israeliternas teologiska fråga i 1 Sam 4. Har Herren valt att inte strida för israeliterna eller har han blivit besekrat? Arkberättelsen utökas alltså för att förtydliga att det är Herrens fria vilja att arken och därmed hans härlighet går i exil. Därför är 1 Sam 5 mån om att framställa Herren som den starkare guden som med sin tunga hand slår filistéerna med bölder. För att motivera händelserna i 1 Sam 5 infogas också 1 Sam 4:6–9 i katastrofberättelsen. Dessa tillägg knyter an till exodusberättelsen i vilken Gud slår egyptierna med olika slags plågor. Genom detta tillägg sammankopplas böldplågan i 1 Sam 5 med filistéernas rädsla för ”den mäktige Gudens hand” (1 Sam 4:8). Medan 1 Sam 5 är vändpunkten i arkberättelsen blir 1 Sam 6 den triumferande slutpunkten. Arken måste lämnas tillbaka och filistéerna måste ge Herren ära för att bli av med hans tunga hand över dem. I filistéernas skuldoffer och bet-shemeshiternas brännoffer återspeglas vikten av arkens rättmätiga hantering. Kopplingarna till exodusberättelsen i den utökade arkberättelsen förtydligar att arkens vandring liknar ett uttåg i vilken arken är huvudkaraktären.

När filistéerna får veta att arken har kommit till israeliternas läger fruktar de att Israels Gud har anlant till slagfältet (1 Sam 4:6–7). Filistéerna är de som uttryckligen sätter likhetstecken mellan arken och Gud och identifierar arken som gudsstaty. När invånarna i filistéernas städer blir slagna av Herrens tunga hand kopplar de händelserna till arkens fysiska närvaro. Överallt dit arken förs uppstår förvirring, plågor och död. När filistéerna sänder tillbaka arken visar deras test att det var Herren som har slagit dem, vilket bekräftar att Herren är närvarande där arken befinner sig. I filistéernas teologiska förståelse av arken framträder Sion-Sebaot teologin vilket förtydligas också av händelserna i Dagens tempel. Eftersom Guds närvaro förkroppsligas av arken kan inga andra gudar stå inför den utan måste böja sig. När arken lämnas tillbaka till israeliterna förväntar sig filistéerna att bli av med Herrens tunga hand.

Filistéernas präster och spåmän betonar att arken måste hanteras på rätt sätt. Deras teologiska förståelse av arken är förenligt med deras förståelse av gudsstatyer, alltså att en gud är sammankopplad med sin staty. Eftersom filistéerna misshagar Herren genom sin hantering av arken måste de blidka honom med hjälp av ett skuldoffer.

När arken kommer till Bet-Shemesh blir invånarna glada och offrar ett brännoffer åt Herren. Därmed visar de respekt för Herrens ark och ärar honom. De verkar också vara medvetna om att arken

måste hanteras på ett värdigt sätt. Däremot framgår det inte tydligt på vilket sätt de menar att Herrens närvaro är kopplat till arken.

6.3 Senare tillägg (1 Sam 6:15; 6:17–7:1)

Jag har argumenterat för att 1 Sam 6:17–7:1 är ett mycket sent tillägg med syftet att möjliggöra en fortsättning av arkberättelsen. Även om invånarna i Bet-Shemesh med sitt brännoffer reagerar på rätt sätt på arkens hemkomst, förtydligar 1 Sam 6:15 att det är just leviterna som offerar åt Herren. Genom detta tillägg uppstår en tydlig skillnad mellan leviterna och invånarna i Bet-Shemesh. Medan leviterna kan lyfta ner arken från vagnen och röra vid den utan några konsekvenser, blir invånarna i Bet-Shemesh dödade bara för att de ser in i arken. Frågan om vem som kan bestå inför Herren får alltså sitt svar i detta tillägg. Det är bara är leviterna som förstår arkens helighet medan alla andra karaktärer missbedömer arken på ett eller annat sätt.

Leviterna har blivit avskilda till att bära arken, stå inför Herrens ansikte och göra tjänst inför honom (jfr. 5 Mos 10:8). De är medvetna om arkens helighet eftersom Herrens närvaro förknippas med den. Leviterna har fått tydliga instruktioner om när de får komma nära arken och vem som får se eller röra vid den (3 Mos 16:2; 4 Mose 4:5). När arken kommer tillbaka från filistéernas land verkar leviterna förstå att det har skett genom Herrens mäktiga hand. Därför är slaktoffret det rätta gensvaret. Efter att Eleasar har blivit helgat för att ta hand om arken sker inga fler incidenter utan arken befinner sig i goda händer i tjugo år (1 Sam 7:1–2).

Till skillnad mot leviternas hantering av arken framstår invånarna i Bet-Shemesh som respektlösa mot Herren. När de ser in i arken blir de slagna av Herren (jfr. 2 Sam 6:6–8) vilket uttrycker tydligt att arken förkroppsligar Guds närvaro. Denna teologi framställer arken som ett heligt föremål och det som är heligt får inte röras eller skådas av vem som helst.

6.4 Arkberättelsen i 1 Samuelsboken

Jag har valt att läsa 1 Samuelsboken som en del av DtrH samtidigt som jag har visat att enbart 1 Sam 4:18b kan identifieras som ett tydligt deuteronomistiskt tillägg. Denna vers är dock av oväsentlig betydelse för tolkningen av Guds närvaro i arkberättelsen. Däremot verkar även ordet ”förbundsark” i 1 Sam 4:3–5 vara en deuteronomistisk redigering. Jag har visat att frågan varför Herren väljer att inte strida för israeliterna i 1 Sam 4 får ett tillfredsställande svar först när arkberättelsen sätts in i sin nuvarande kontext. Synden som Hofni och Pinehas begår mot Herren är anledningen till Elis och likaså hans söners död samt arkens erövring. Israels nederlag tolkas som Guds straff och arkens erövring visar tydligt att Gud inte låter sig manipuleras. Om Israels ledare väljer att fortsätta synda mot Herren kan inte heller arkens närvaro vid slagfältet beveka Herren till att strida för dem. I den

deuteronomistiska kontexten framträder alltså betydelsen av förbundet och vikten av att hålla sig till förbundsvillkoren.

6.5 Avslutande reflektioner

Arkberättelsen har redigerats och utökats ett flertal gånger för att kunna anpassas till nya kontexter. I den ursprungliga katastrofberättelsen framträder Sion-Sebaot teologin i vilken arken förkroppsligar Guds närvaro. Därefter omtolkas denna teologi genom innerbiblisk tolkning i vilken Härlighetsteologin blir dominerande. När sedan arkberättelsen utökas med 1 Sam 4:5–9; 5:1–6:14, 16 skiftar betoningen tillbaka till Sion-Sebaot teologin, vilket jag menar kan förklaras med att denna teologi lämpar sig bäst för att beskriva Guds makt i relation till arken. Det sista tillägget (6:17–7:1) gör detta ännu mer explicit och avser att ge instruktioner om hur arken samt Guds närvaro bör hanteras. Arkberättelsen uppvisar däremot inga tecken på Namnteologin vilket ytterligare bekräftar den deuteronomistiska redigeringens frånvaro. Den teologiska utvecklingen går alltså från Sion-Sebaot via Härlighetsteologin tillbaka till Sion-Sebaot teologin, vilket är ett av de främsta bidragen med min forskning. Frågan som återstår att forska kring är varför den deuteronomistiska redaktionen inte har gjort tydligare redigeringar i arkberättelsen som motsäger Sion-Sebaot teologins uppfattning av Guds närvaro. Genom de deuteronomistiska redigeringarna, att ändra uttrycket ”Guds/Herrens ark” till ”förbundsark” på fyra ställen i 1 Sam 4:3–5 samt att sätta in berättelsen i kontexten av 1 Sam 2–3, framhävs enbart betydelsen av förbundet men inte Namnteologin. Kan arkens hemkomst inte motiveras och förenas med Namnteologin eller finns det andra anledningar till Namnteologins frånvaro i arkberättelsen (se vidare appendix)?

Appendix

I detta appendix presenterar jag en uppställning över de olika redigeringslagren i 1 Sam 4:1–7:1 i kronologisk ordning samt beskriver vilken gudsbild/teologi varje lager återspeglar. Som jag har visat i min slutsats går den teologiska utvecklingen från Sion-Sebaot via Härlighetsteologin tillbaka till Sion-Sebaot teologin. Detta är uppseendeväckande eftersom man skulle förvänta sig att den deuteronomistiska redaktionen går emot förståelsen av att arken förkroppsligar Guds närvaro. Jag ser generellt två sätt att förhålla sig till detta: 1) Namnteologin lämpar sig inte för att framhäva Guds makt i relation till arken när den befinner sig hos filistéerna. Om arken enbart ses som symbol för Guds namn kan det inte motiveras att arken förorsakar förödelse, bölder och död i filistéernas land samt att arken befriar sig själv ur fiendens hand. Därför kan de deuteronomistiska redaktörerna inte byta ut eller redigera Sion-Sebaot teologin i den utökade arkberättelsen (1 Sam 4:6–9; 5:1–6:14, 16). Detta kan också vara anledningen till att uttrycket ”förbundsark” inte förekommer i detta tillägg utan endast ”Herrens/Guds ark” som visar en tydligare koppling mellan arken och Gud. 2) En annan möjlighet som återstår att forska kring är om den teologiska utvecklingen i arkberättelsen (tillsammans med 2 Sam 6) ska förstås i profetiska termer. Arken, och därmed Guds förkroppsligande närvaro, kommer tillbaka till templet i Jerusalem för att återigen bo i den, likt Hesekiels syn i vilken Guds härlighet återvänder till templet.

Lager	Gudsbild/Teologi	Klassifikation
1 Sam 4:1a[GrT ^B], 1b–5, 10–18a	Arken förkroppsligar Guds närvaro, Sion-Sebaot teologi	Katastrofberättelse
1 Sam 4:19–22	Arken är symbol för Guds härlighet, Härlighetsteologi	Innerbiblisk tolkning
1 Sam 4:6–9; 5:1– 6:14, 16	Arken förkroppsligar Guds närvaro, Sion-Sebaot teologi	Utökade arkberättelse
1 Sam 6:15; 6:17–7:1	Arken är ett heligt föremål, Leviternas kultiska ställning motiveras	Senare tillägg
1 Sam 4:18b	Versen uppvisar ingen koppling till arken (Syftet med tillägget är att inkludera Eli bland domarna)	Deuteronomistiskt tillägg
Uttrycket ”förbundsark” (4 ggr) i 1 Sam 4:3–5	Arken som symbol för förbundet, Förbundsvillkor	Deuteronomistiska redigeringar

Källförteckning

Tryckta källor

- Auld, A. Graeme. 2011. *I & II Samuel: A Commentary*. OTL. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.
- Baldwin, Joyce G. 1988. *I and 2 Samuel: An Introduction and Commentary*. TOTC. Leicester: Inter-Varsity Press.
- Bodner, Keith. 2009. *I Samuel: A Narrative Commentary*. HBM, vol. 19. Sheffield: Sheffield Phoenix Press.
- Brueggemann, Walter. 1990. *First and Second Samuel*. IBC. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.
- Campbell, Antony F. 1975. *The Ark Narrative (1 Sam 4–6; 2 Sam 6): A Form-Critical and Traditio-Historical Study*. Missoula, MT: Scholars Press.
- Campbell, Antony F. 1979. "Yahweh and the Ark: A Case Study in Narrative". *JBL* 98. Atlanta, GA: SBL 31–43.
- Cogan, Morton. 1974. *Imperialism and Religion: Assyria, Judah, and Israel in the Eighth and Seventh Centuries B.C.E.* Missoula, MT: Scholars Press.
- Cross, Frank Moore. 1973. *Canaanite Myth and Hebrew Epic: Essays in the History of the Religion of Israel*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dietrich, Walter. 1972. *Prophetie und Geschichte. Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung zum deuteronomistischen Geschichtswerk*. FRLANT 108. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Dietrich, Walter. 2006. *Samuel*. Teilband 1, vol. 3 av 7. BKAT, vol. 8. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.
- Dietrich, Walter. 2007. *Samuel*. Teilband 1, vol. 4 av 7. BKAT, vol. 8. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag.
- Dietrich, Walter. 2013. "The Layer Model of the Deuteronomistic History and the Book of Samuel". *Is Samuel among the Deuteronomists: Current Views on the Place of Samuel in a Deuteronomistic History*. SBLAIL 16. Redigerad av Cynthia Edenburg och Juha Pakkala. Atlanta, GA: SBL, 39–65.
- Edenburg, Cynthia och Juha Pakkala (red). 2013. *Is Samuel among the Deuteronomists: Current Views on the Place of Samuel in a Deuteronomistic History*. SBLAIL 16. Atlanta, GA: SBL.
- Fishbane, Michael. 1985. *Biblical Interpretation in Ancient Israel*. Oxford: Clarendon Press.
- Gesenius, Wilhelm, Emil Kautzsch och Arthur Ernest Cowley. 1946. *Gesenius' Hebrew Grammar*. 2:a utg. Redigerad av E Kautzsch. Oxford: Oxford University Press.
- Hayes, John H. och Carl R. Holladay. 2007. *Biblical Exegesis: A Beginner's Handbook*. 3:e utg. Louisville, KY: Westminster John Knox Press.
- Klein, Ralph W. 1983. *I Samuel*. WBC, vol. 10. Waco, TX: Word Books.
- Knauf, Ernst Axel. 2013. "Samuel among the Prophets: 'Prophetic Redactions' in Samuel". *Is Samuel among the Deuteronomists: Current Views on the Place of Samuel in a Deuteronomistic History*. SBLAIL 16. Redigerad av Cynthia Edenburg och Juha Pakkala.

- Atlanta, GA: SBL, 149–169.
- Kratz, Reinhard Gregor. 2004. "Innerbiblische Exegese und Redaktionsgeschichte im Lichte empirischer Evidenz". *Das Judentum im Zeitalter des Zweiten Tempels*. FAT 42. Tübingen: Mohr Siebeck, 126–156.
- Levenson, Jon D. 1992. "Zion Traditions". *The Anchor Bible Dictionary*. Redigerad av David Noel Freedman. Vol 6. New York City, NY: Doubleday, 1098–1102.
- Loud, Gordon. 1939. *The Megiddo Ivories*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Luckenbill, Daniel David. 1926. *Ancient Records of Assyria and Babylonia*. Vol 1 av 2, Ancient Records. Redigerad av James Henry Breasted. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Luckenbill, Daniel David. 1927. *Ancient Records of Assyria and Babylonia*. Vol. 2 av 2. Ancient Records. Redigerad av James Henry Breasted. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Mettinger, Tryggve N. D. 1982. *The Dethronement of Sabaoth: Studies in the Shem and Kabod Theologies*. Översatt av Frederick H. Cryer. Lund: CWK Gleerup.
- Mettinger, Tryggve N. D. 2015. "YHWH Sabaoth". *Reports from a Scholar's Life: Selected Papers on the Hebrew Bible*. Redigerad av Andrew Knapp. Winona Lake, IN: Eisenbrauns, 62–91.
- Miller Patrick D, Jr och Jimmy Jack MacBee Roberts. 2008. *The Hand of the Lord: A Reassessment of the "Ark Narrativ" of 1 Samuel. 2:a utg.* Atlanta, GA: SBL.
- Montet, Pierre. 1928. *Byblos et l'Égypte: 1 Texte*. Paris: Geuthner.
- Montet, Pierre. 1929. *Byblos et l'Égypte: 2 Atlas*. Paris: Geuthner.
- Noth, Martin. 1981. *The Deuteronomistic History*. JSOTS 15. Sheffield: JSOT Press.
- Porzig, Peter. 2010. *Die Lade Jahwes im Alten Testament und in den Texten vom Toten Meer*. BZAW 397. Berlin: de Gruyter.
- Richter, Sandra Lynn. 2002. *The Deuteronomistic History and the Name Theology: lešakkēn šemô šām in the Bible*. BZAW 318. Berlin: de Gruyter.
- Robinson, Gnana. 1993. *Let Us Be Like the Nations: A Commentary on the Books of 1 and 2 Samuel*. ITC. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Roberts, Jimmy Jack MacBee. 1971. "The Hand of Yahweh". *VT* 21. Leiden: Brill, 244–252.
- Rost, Leonhard. 1982. *The Succession to the Throne of David*. Översatt av Michael D. Rutter och David M. Gunn. Sheffield: The Almond Press.
- Schmid, Konrad. 2000. "Innerbiblische Schriftauslegung: Aspekte der Forschungsgeschichte". *Schriftauslegung in der Schrift: Festschrift für Odil Hannes Steck zu seinem 65. Geburtstag*. Redigerad av Reinhard G. Kratz, Thomas Krüger och Konrad Schmid. BZAW 300. Berlin: de Gruyter, 1–22.
- Smend, Rudolf. 1971. "Das Gesetz und die Völker. Ein Beitrag zur deuteronomistischen Redaktionsgeschichte". *Probleme biblischer Theologie. Gerhard von Rad zum 70. Geburtstag*. Redigerad av Hans Walter Wolff. München: Kaiser Verlag, 494–500.
- Sommer, Benjamin D. 2009. *The Bodies of God and the World of Ancient Israel*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stolz, Fritz. 1980. *Das erste und zweite Buch Samuel*. ZBK 9. Zürich: Theologischer Verlag Zürich.

Veijola, Timo. 1975. *Die ewige Dynastie: David und die Entstehung seiner Dynastie nach der deuteronomistischen Darstellung*. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Wagner, Thomas. 2012. *Gottes Herrlichkeit: Bedeutung und Verwendung des Begriffs kâbôd im Alten Testament*. VTS. Leiden: Brill.